

บทที่ 3

คุณค่าขององค์ประกอบภายใน

กลอนเปล่าของไทยเกิดจากความพยายามของผู้เขียนในการสร้างสรรค์รูปแบบคำประพันธ์ให้แตกต่างไปจากร้อยกรองแบบฉบับซึ่งเคร่งครัดฉันทลักษณ์ ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องและเหมาะสมในการนำเสนอเนื้อหา กระทั่งเกิดเป็นคำประพันธ์รูปแบบใหม่ที่ไม่มีข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ ไม่มีรูปแบบตายตัว ผู้เขียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างอิสระ ส่งผลให้กลอนเปล่ามีความแปลกใหม่และมีลักษณะที่น่าสนใจศึกษาหลายประการ

การศึกษาคุณค่าขององค์ประกอบภายใน เป็นการพิจารณาลักษณะดีเด่นของกลอนเปล่าในด้านรูปแบบ การใช้ภาษา และกลวิธีการนำเสนอแนวคิด ปรากฏผลดังนี้

คุณค่าด้านรูปแบบ

คุณค่าด้านรูปแบบ คือ วิธีการเรียบเรียงข้อความที่ทำให้กลอนเปล่ามีรูปแบบที่ทำให้เกิดความสนใจ ช่วยให้ผู้อ่านรับรู้อารมณ์ความรู้สึก และเข้าใจความคิดตรงตามที่คุณเขียนต้องการจะสื่อมากที่สุด พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ ความกระชับ การจัดรูปแบบ และการลำดับความคิด

1. ความกระชับ

ความกระชับ คือ การใช้คำน้อย ผู้อ่านสามารถอ่านจบในเวลาอันสั้น สามารถนำเสนอข้อความอย่างกะทัดรัด แต่สื่อใจความได้มาก พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ กลอนเปล่าที่มีความยาว 3-8 บรรทัด และกลอนเปล่าที่มีความยาวมากกว่า 8 บรรทัด

1.1 กลอนเปล่าที่มีความยาว 3-8 บรรทัด นำเสนอเรื่องราวที่มีแนวคิดเดียวหรือถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเพียงประเด็นเดียว แต่ผู้อ่านสามารถแปลความหมาย หรือสร้างจินตนาการต่อเนื่องจากเนื้อหาที่คุณเขียนนำเสนอ พบ 71 บท ดังตัวอย่าง

ด้วยลิ้นของเธอ

อาจบันดาลนรกแก่ฉัน

แต่บางครั้ง

ก็พาขึ้นสวรรค์ทั้งเป็น

(งานศพดอกไม้, หน้า 76)

กลอนเปล่ารูปแบบนี้ บางบทใช้วรรณาคสั้น 1-4 คำ

บอกฉัน

นักสู้

ที่ต่อสู้

กับความโง่ม

ของตัวเอง

นั่นเป็นใคร

(งานศพดอกไม้, หน้า 42)

บางบทใช้วรรณาคยาวมากกว่า 8 คำ

เมื่อพ่อแม่ทำสิ่งใดด้วยกุศลจิตลูกก็ควรพอใจ

พ่อแม่เลี้ยงลูกได้งดงามก็ด้วยจิตใจอันนี้

ดอกไม้งดงามในสวนได้ก็ด้วยจิตใจอันนี้

ดอกไม้ไม่เคยต้องการทำสิ่งที่เป็นอกุศลจิตเลย

(ยามเช้า, ๔๕. ดอกไม้)

1.2 กลอนเปล่าที่มีความยาวมากกว่า 8 บรรทัด ใช้ถ้อยคำที่กระชับเล่าเรื่องราว

อธิบายความคิด หรือบรรยายความรู้สึกที่ลึกซึ้ง ซึ่งต้องใช้พื้นที่ในการนำเสนอให้อ่านเห็นภาพ

หรือเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อมากกว่าแบบแรก พบ 637 บท

เจ้าปีศาจร้าย

แอบเข้ามาอย่างแผ่วเบา

เคาะประตูห้องหัวใจให้เปิดออก

ชี้ชวนไปสู่ความหายนะ

ในภาพหลอนอันงดงาม

กำแพงแห่งความอดทน

จะพังลงได้

แก่ลมพัดใบไม้

ให้สั่นไหวกระนั้นหรือ?

(ไม่มีเหตุผลที่เราจะทำร้ายกันอีก, หน้า 81)

กลอนเปล่ารูปแบบนี้ บางบทใช้วรรณาคสั้น 1-4 คำ

ฉันเขียนบทกวี

เพื่อพ่อ, แม่

เพื่อคนรัก

เพื่อลูก

เพื่อพี่น้อง

เพื่อเพื่อนเพื่อน

เพื่อมิตรภาพ

เพื่อบ้านเกิด

เพื่อประเทศชาติ

เพื่อสันติภาพ

เพื่อเพื่อนร่วมโลก

เพื่อโลกที่เราอยู่อาศัย

ฉันเขียนบทกวี

ด้วยความรัก

(ไม่มีเหตุผลที่เราจะทำร้ายกันอีก, หน้า 11)

บางบทใช้วรรณาคยาวมากกว่า 8 คำ

เออละ ๆ ผมเป็นวัวก็ได้

เป็นลูกวัวน้อยขนสีน้ำตาลอ่อน

มีสีขาแข้งก้าง หางชี้แกว่ง

คุณแม่ผมสิ! ยังคิดเลี้ยวหัวให้ผมอยู่อีก

โถแม่, ผมจะวิ่งเร็วปรูดเหมือนม้าแข่งให้ดู

ผมจะเตะขาหลังไปในอากาศเป็นรูปโพรงกระต่าย

กระโดดข้ามคูน้ำและจอมปลวกพะเนินนั้น

ผมจะเล็มหญ้าในแปลงนาให้เรียบ

แม้ว่ามันจะกลืนลงคออยากสั๊กหน้อย

แต่จะให้ผมเดินเป็นเส้นตรงบนตารางคันนาคงไม่ได้

‘วางใจเถอะแม่ ถึงอย่างไรลูกก็โตแล้วจริง ๆ’

ที่นี่, แม่ลองฟังให้คินะ

ผมจะร้องเรียกชื่อแม่ให้เสียงดังลั่นทุ่งไปเลย

(ฤดูมรสุมบนสรวงสวรรค์, หน้า 29)

นอกจากนี้ พบว่ามีกลอนเปล่าจำนวน 3 บท ที่มีขนาดยาวมาก ทว่ามีรูปแบบ
เหมือนกับการนำข้อความที่มีความกระชับหลาย ๆ บท มาเรียงต่อกัน เช่น เรื่องพ่อแม่
ในกลอนเปล่าชุดขามเช้า ยาว 13 หน้า ประกอบด้วย 43 บท

๑. พ่อรักถนอมแม่ดังท้องฟ้าถนอมรักผืนแผ่นดิน
แม่รักถนอมพ่อดังผืนดินถนอมรักท้องฟ้า

๒. เมื่อแผ่นดินแม่มีครรภ์
ลูกมาเป็นเจ้าของครรภ์แม่
ลูกทารกของแม่นอนหลับสบายในครรภ์แม่
ทั้งวันทั้งคืน
ลูกยึดเอาครรภ์แม่เป็นอุ้งข้าวอุ่นน้ำ
ลูกยึดเอาครรภ์แม่เป็นเรือนนอน
ในครรภ์แม่มีดวงอาทิตย์มีดวงจันทร์

๓. นายแสงแดด
นายแสงจันทร์ทั้งวันทั้งคืน
ข้างนอกจึงไม่มีแสงแดดแสงจันทร์
แม่ให้น้ำมีด
แม่อาเจียน แม่เวียนเวียนทั้งวันทั้งคืน

๔. แผ่นดินแม่รักษากรรภ์แม่
แผ่นดินแม่รักษาสุขภาพของแม่เพื่อลูก
คั่งกรรมของโลกบำรุงรักษาต้นไม้พืชพันธุ์ในป่าสวน

.....

๔๓. ทูนหัวแม่ แผ่นดินแม่อุ้มเลี้ยงอ้อมอกอุ่น

ทูนหัวพ่อ ท้องฟ้าพ่อคุ้มภัยให้ลูกพ้นอันตรายทุกฤดูกาล

(ขามเช้า, ๕๕. พ่อแม่)

2. การจัดรูปแบบ

การจัดรูปแบบ คือ วิธีการจัดรูปแบบกลอนเปล่าให้ปะทะสายตาชวนอ่าน และช่วยสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ การจัดรูปแบบข้อความ การจัดรูปแบบคำ และการใช้เครื่องหมายประกอบการนำเสนอ

2.1 การจัดรูปแบบข้อความ

การจัดรูปแบบข้อความ คือ การจัดข้อความให้ปะทะสายตา อ่านสบายตา และมีความแปลกใหม่ ทำให้เกิดความน่าสนใจตั้งแต่แรกเห็น พบ 5 ลักษณะ ได้แก่ การจัดข้อความแบบเว้นบรรทัด การจัดข้อความแบบย่อหน้า การจัดข้อความแบบขึ้นบันได การจัดข้อความแบบแบ่งวรรค และการจัดข้อความแบบยักเยื้อง

ตารางที่ 1 การจัดรูปแบบข้อความ

ลักษณะการจัดรูปแบบข้อความ	บท
การจัดข้อความแบบเว้นบรรทัด	388
การจัดข้อความแบบย่อหน้า	53
การจัดข้อความแบบขึ้นบันได	31
การจัดข้อความแบบแบ่งวรรค	5
การจัดข้อความแบบยักเยื้อง	1

จากตารางที่ 1 พบว่า การจัดรูปแบบข้อความ มี 5 ลักษณะ ได้แก่ การจัดข้อความแบบเว้นบรรทัด 388 บท การจัดข้อความแบบย่อหน้า 53 บท การจัดข้อความแบบขึ้นบันได 31 บท การจัดข้อความแบบแบ่งวรรค 5 บท และการจัดข้อความแบบยักเยื้อง 1 บท

2.1.1 การจัดข้อความแบบเว้นบรรทัด ทำให้ข้อความไม่ต่อเนื่องจนดูแน่นเกินไป และผู้อ่านยังได้พักสายตาที่ช่องว่างระหว่างข้อความ ส่งผลให้รู้สึกผ่อนคลายในขณะที่อ่าน และยังช่วยให้มีเวลาไตร่ตรองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่านมากขึ้น พบ 388 บท

รางเหล็กบนไม้หมอน
 แนนอน - ย่อมมีคันมีปลาย
 จากสุดขอบฟ้าสู่สุดขอบฟ้า
 ทุกซอกซอกสถานี่เป็นที่หมาย
 ถึงก็ช่างไม่ถึงก็ช่าง
 อ้างว้าง
 วิ่งไปไว้รางคู่ข้างเคียงกาย

แมกเมียงม่านไม้บนไหล่เขา
 เมื่อสีรุ้งลงสายทอดลงชายป่า
 ฝัะละอองฝนโปรยปราย
 ขาดขาดหายหายลือแฉะรำไร
 ด้วยรางเหล็กบนไม้หมอน
 เราต่างถึงจุดหมาย
 แต่มีใช้ปลายทางเดียวกัน

(ดอกฝน, หน้า 43)

2.1.2 การจัดข้อความแบบย่อหน้า ทำให้ข้อความไม่มีความยาวต่อเนื่อง
 เป็นแนวเดียวกันตลอดทั้งบท ส่งผลให้อ่านสบายตา และมีเวลาหยุดคิดเกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน พบ 53 บท

กวีคนหนึ่งเสียใจกับวัยหนุ่มที่ว่างเปล่าของตน
 เขาเขียนบทกวีเอาไว้ว่า
 อนิจจาน่าเสียดาย
 ฉันทำชีวิตหายเสียครึ่งหนึ่ง
 ส่วนที่สูญหายนั้นสุดซึ่ง
 เจือน้ำผึ้งบุหงาลดาวัลย์
 กวีอีกคนหนึ่งก็เขียนไว้ในทำนองเดียวกัน
 วันที่ดอกไม้บาน
 ฉันก็มัวไปเที่ยวเล่น

หาว่า

กระเช้าดอกไม้ตัวเองยังว่างเปล่า

(ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว, หน้า 19)

2.1.3 การจัดข้อความแบบขึ้นบันได ทำให้ข้อความแบ่งออกเป็นส่วน ๆ
ได้ระดับจากบนลงล่าง ส่งผลให้ได้ผู้อ่านคลายสายตาขณะอ่าน พบ 38 บท

ลูกโป่งสวรรค์สักครู่หนูถือ

หลุดมือลอยขึ้นฟ้า

ลิเกเฮฮา เฮฮา

หมั่นตามองจมองจ่อ

สองตาของหนูสู่สวรรค์

ลูกโป่งของใครใบนั้น

ยังเห็นเท่าเม็ดกระดุม

...เล็กลง เล็กลง ลับแล้ว

ดวงแก้วใฝ่ให้แม่อุ้ม

เกรแม่แล้วเด็กคือ

ซึ่มอ้อนซื้อ โป่งสวรรค์

(ตุ๊กตารอยทราย, หน้า 3)

2.1.4 การจัดข้อความแบบแบ่งวรรค ทำให้ข้อความไม่ยาวจนเกินไป
ส่งผลให้อ่านง่าย พบ 5 บท

พ่อแม่จะกอด

กอดลูกรัก

พ่อแม่จะหอม

หอมลูกหอม

พ่อแม่จะรวบรัด

รวบรัดเนบอพ่อแม่

พ่อแม่จะถนอมลูก

ลูกพ่อแม่

พ่อแม่จะไม่ห้วน

กั๊กใดใด

พ่อแม่จะอุ้มยามเช้า

ให้ลูกสดชื่น

พ่อแม่จะอุ้มคำกิน

ให้ลูกหลับสบาย

(ยามเช้า, ๑๗. พ่อแม่)

2.1.5 การจัดข้อความแบบยักเยื้อง ทำให้ข้อความในแต่ละตอนแยกออกจากกัน
ส่งผลให้ดูโปรงตา และเกิดรูปแบบที่แปลกใหม่ พบ 1 บท

กลางคืนนี้ ฉันกำลังยืนอยู่ริมประตู
ฉันได้ยินเสียงเวลา ข้างล่างเป็นน้ำคร่ำ

ฉันฝันไป
ยี่สิบ
ใครคนหนึ่ง
จะปลุกฉัน

เขาปลุกฉัน
ขยับกรูขึ้นมา
ความหวังนับล้าน
อยู่ในตัวพวกมัน

พวกมันฝันไป
ใครคนหนึ่งจะตกลงมา
ช่วยพามันแตกกระเจิง
ออกไปจากโลกอันอับยศอดสู

(งานศพดอกไม้, หน้า 125)

2.2 การจัดรูปแบบคำ

การจัดรูปแบบคำ คือ การจัดรูปแบบถ้อยคำให้ต่างจากปกติ ทำให้กลอนเปล่า
มีความแปลกตา และช่วยสื่อความคิดและอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียน พบ 2 ลักษณะ ได้แก่
การใช้อักษรเอน และการขยายช่องว่างระหว่างอักษร

2.2.1 การใช้อักษรเอน

การใช้อักษรเอน คือ การทำให้คำหรือวลีมีลักษณะเป็นอักษรเอน เพื่อเน้นให้
แตกต่างจากข้อความอื่น พบ 7 บท

ฟ้ากระจ่างจันทร์

คืนวันเข้าพรรษา

เบียร์ สุรา ห้ามจำหน่าย!

ข้าเมามายตลอดราตรี

โลกจะเป็นเช่นไร...

หากดวงจันทร์เต็มดวงไม่ทันเข้าพรรษา?

ข้ายกจอก เขาะจันทร์

ไม่รู้, ข้าไม่รู้...

(เก็บความเศร้าไว้ให้พนักมือเด็กเด็ก, หน้า 39)

การเน้นข้อความ “โลกจะเป็นเช่นไร... หากดวงจันทร์เต็มดวงไม่ทันเข้าพรรษา?”

ด้วยตัวเอน ทำให้ผู้อ่านสะดุดตา และทราบว่าเป็นข้อความสำคัญที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ

2.2.2 การขยายช่องว่างระหว่างอักษร

การขยายช่องว่างระหว่างอักษร คือ การขยายช่องว่างระหว่างอักษรให้ห่างมากกว่าปกติ พบ 1 บท

เรามีได้กำลังได้อยู่บนโลกแห่งศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ด!

ถูกต้องแล้ว,

อย่าเล่นเรือไกลจากฝั่งมากเกินไป

อ ย่ า แ ล่ น เรื อ

ไ ก ล จ า ก ฝั ง ม า ก เกิ น ไ ป . . .

เพราะเธอจะพลัดหายไปจากขอบโลกเบื้องหน้านั้น!...

(เก็บความเศร้าไว้ให้พนักมือเด็กเด็ก, หน้า 36)

การขยายระยะห่างระหว่างอักษรของข้อความ “อย่าเล่นเรือไกลจากฝั่งมากเกินไป” ทำให้ผู้อ่านสะดุดตาข้อความที่ผู้เขียนต้องการเน้น และยังกระตุ้นให้เกิดจินตภาพถึงการเดินทางไกลออกไปตามความยาวของข้อความที่ขยายช่องว่างระหว่างอักษร

2.3 การใช้เครื่องหมายประกอบการนำเสนอ

การใช้เครื่องหมายประกอบการนำเสนอ คือ การนำเครื่องหมายมาประกอบข้อความ ทำให้กลอนเปล่ามีลักษณะที่แปลกใหม่ น่าสนใจ และยังช่วยสื่ออารมณ์ความรู้สึกและความคิดของผู้เขียน พบ 14 เครื่องหมาย ได้แก่ จุดไข่ปลา ยัติภังค์ จุลภาค ไม้ยมก อัญประกาศ อัศเจรีย์ ประจัญหน้า ทวิภาค นชลิขิต อัฒภาค ไปยาลน้อย คอจัน ไปยาลใหญ่ และอัญประกาศเดี่ยว

ตารางที่ 2 การใช้เครื่องหมายประกอบการนำเสนอ

เครื่องหมาย	บท
จุดไข่ปลา	258
ยัติภังค์	125
จุลภาค	108
ไม้ยมก	96
อัญประกาศ	93
อัศเจรีย์	87
ประจัญหน้า	56
ทวิภาค	31
นกลิขิต	13
อฒภาค	12
ไปยาลน้อย	11
ดอกจัน	7
ไปยาลใหญ่	5
อัญประกาศเดี่ยว	2

จากตารางที่ 2 พบว่า การใช้เครื่องหมายประกอบการนำเสนอ มี 14 เครื่องหมาย ได้แก่ จุดไข่ปลา 258 บท ยัติภังค์ 125 บท จุลภาค 108 บท ไม้ยมก 96 บท อัญประกาศ 93 บท อัศเจรีย์ 87 บท ประจัญหน้า 56 บท ทวิภาค 31 บท นกลิขิต 13 บท อฒภาค 12 บท ไปยาลน้อย 11 บท ดอกจัน 7 บท ไปยาลใหญ่ 5 บท และอัญประกาศเดี่ยว 2 บท

2.3.1 จุดไข่ปลา (...)

พบการใช้จุดไข่ปลาแสดงความที่ไม่จำเป็นหรือไม่ต้องการกล่าว เพื่อบอกให้รู้ว่าข้อความที่นำมากล่าวนั้น ตัดตอนมาเพียงบางส่วน ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 258 บท มีการใช้ 2 ลักษณะ ได้แก่ ใช้ต่อท้ายคำเพื่อกระตุ่นจินตนาการ และใช้แทนข้อความ

ลักษณะที่หนึ่ง ใช้ต่อท้ายคำเพื่อกระตุ่นจินตนาการ

ไกล... ให้คว้นรูปนี้ไกลออกไป

สู่เพื่อสื่อถึงที่ไหนสักแห่ง, สายลมเจ้าเอย-

และขอให้เขาอยู่ทีนั้น

ฟังเสียงกระซิบซ้ำซ้ำจากฉันด้วยถ้อยคำอธิษฐาน

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 113)

การใช้จุดไข่ปลาหลังคำว่า “ไกล” เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านจินตนาการถึงคว้นรูปที่ลอยไกลออกไป

ลักษณะที่สอง ใช้แทนข้อความ

อาหารมือเย็นพร้อมแล้ว

แม่อึ้งกระวนกระวาย

เพ่งมองผ่านม่านหมอกลึกลับ

รอคอย...

.....

.....

วันนี้ลูกจะกลับถึงบ้านหรือเปล่า?...

พ่อของลูกจะพลอดรักไหม?...

โรงเรียนของลูก?...

คุณครูของลูก?...

.....

.....

(เก็บความเศร้าไว้ให้พื้มือเด็กเด็ก, หน้า 142)

การใช้จุดไข่ปลาแทนข้อความ เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านจินตนาการถึงภาพเหตุการณ์ต่อจากเรื่องราวที่กล่าวไว้ก่อนหน้า พร้อมได้ส่ายตาไปตามเครื่องหมายตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปจนถึงสิ้นสุด ทำให้เกิดจินตภาพต่อเนื่องเป็นเรื่องราว และเป็นการสร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอที่แปลกใหม่

2.3.2 ยัติภังค์ (-)

พบการใช้ยัติภังค์ต่อกับคำสุดท้ายของบรรทัดเพื่อเชื่อมคำหรือข้อความ และใช้แยกคำเพื่อบอกคำอ่าน ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 125 บท ลักษณะที่หนึ่ง ใช้เขียนไว้สุดบรรทัดเพื่อต่อคำหรือข้อความที่เป็นส่วนเดียวกัน

สู่เพื่อสื่อถึงที่ไหนสักแห่ง, สายลมเจ้าเอ๋ย-

และขอให้เขาอยู่ที่นั่น

ฟังเสียงกระซิบซำซำจากฉันด้วยถ้อยคำอธิษฐาน

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 113)

การใช้เครื่องหมายยัติภังค์หลังข้อความ “สายลมเจ้าเอ๋ย” บอกให้รู้ว่าข้อความดังกล่าวเป็นส่วนเดียวกับข้อความ “และขอให้เขาอยู่ที่นั่น”

ลักษณะที่สอง ใช้แยกคำเพื่อบอกคำอ่าน

สีขาว-สีดำ “หญิงที่รักของแผ่นดิน”

ถ้าเธอสามารถวัดหรือชั่งดวงคุณค่าของมันได้

ฉันก็จะบอกเธอ

มันมีราคาถูกลงมากทั้งสองสิ่ง

(ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว, หน้า 142)

การใช้ยัติภังค์แยกสองคำออกจากกันให้รู้ว่าต้องอ่านแยก และช่วยในการจินตนาการให้เห็นภาพความแตกต่างระหว่างสีขาวกับสีดำเด่นชัดขึ้น

2.3.3 จุลภาค (,)

พบการใช้จุลภาคแยกวลีออกจากกันให้เห็นชัดว่าข้อความเป็นคนละส่วนกัน ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 108 บท

กลางคืนของอิระวดีคงทั้งเยือกหนาว ทั้งร้าวฉาน

และกลางวันซึ่งแสงฉายก็ระบายด้วยพยับเลือด

หากเธอก็ข้ามไกลออกมา, อาคันตุกะ

ด้วยดวงใจซึ่งปะทุโดยฝันร้ายกลางใจเมือง

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 36)

การใช้จุลภาคแยกข้อความ “หากเธอก็ข้ามไกลออกมา” กับ “อาคันตุกะ” ให้เห็นได้ชัดว่าเป็นคนละส่วนกัน ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของแต่ละข้อความได้อย่างถูกต้อง

1.2.3.4 ไม้มยมก (๑)

พบการใช้ไม้มยมกเพื่อให้อ่านซ้ำคำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 96 บท

ในกรงขัง

จะมีอะไร

นอกจากความปวดร้าว

โซ่ตรวนแห่งความทรงจำ

มันมาถึงช้าๆ

เงียบๆ

ผูกมัดแขนขาและเรือนร่างไว้

(นักฝันข้างถนน, หน้า 97)

การใช้ไม้ยมกบอกรู้ว่าต้องอ่านซ้ำอีกครั้ง ทำให้เกิดจังหวะในการอ่าน
และยังกระตุ้นให้เกิดจินตภาพถึงการเคลื่อนไหวอย่างเชื่องช้าในความเงียบ

2.3.5 อัญประกาศ (“ ”)

พบการใช้อัญประกาศเพื่อแสดงว่าข้อความนั้นเป็นคำพูด และเพื่อเน้นความนั้นให้
เด่นชัดขึ้น ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 93 บท
ลักษณะที่หนึ่ง ใช้เพื่อแสดงว่าข้อความนั้นเป็นคำพูด

ที่โรงพยาบาลบ้ามีแม่ลูกคู่หนึ่ง

ลูกชายจิตใจไม่ปกติ

เขาจึงเป็นลูกชายของแม่อยู่ตลอดชีวิต

“กินน้ำมึน”

แม่ถามลูกชาย

แล้วคว่ำกระบอกน้ำจากตะกร้าที่มีสิ่งต่าง ๆ สำหรับลูกชาย

กระต่ายขำระ ผ้าขนนหนู หวี แป้ง

ลูกชายของแม่พูดไปเรื่อย ๆ

“แม่จ่ายดั่งค์เขาหรือยัง”

“แม่คอยฟังเขาเรียกนะ”

(งานศพดอกไม้, หน้า 60)

การใช้เครื่องหมายอัญประกาศบอกรู้ว่าข้อความนั้นเป็นบทสนทนาของตัวละคร

ในเรื่อง

ลักษณะที่สอง ใช้เพื่อเน้นความนั้นให้เด่นชัดขึ้น

พณ. หัวเจ้าท่านทั้งหลาย

จงมองที่ประชาชนไม่ใช่ขุนนาง

ประชาชนได้อะไรบ้าง จงมองดูประเทศชาติ

ไม่ใช่พุงของท่านเอง

ประเทศชาติได้อะไรบ้าง

อย่าให้เขาดรหำหน้าเราว่า “ประเทศด้อยพัฒนาที่โง่เง่าเลย”

(ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว, หน้า 139)

การใช้เครื่องหมายอัญประกาศเน้นข้อความ “ประเทศด้อยพัฒนาที่โง่เง่าเลย”

เพื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงความสำคัญของข้อความที่เป็นการเสียดสีความล้าหลังของประเทศว่าเป็นผล
มาจากการแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบของนักการเมือง

2.3.6 อักเจรีย (!)

ตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน เครื่องหมายอักเจรียใช้เขียนหลังคำ
วลี หรือประโยค ที่เป็นคำอุทาน หรือใช้เขียนหลังคำเลียนเสียงธรรมชาติเพื่อให้ผู้อ่านทำเสียงได้
เหมาะสมกับเหตุการณ์ในเรื่อง สำหรับในกลอนเปล่าพบการใช้ใน 87 บท แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ
ได้แก่ ใช้เขียนหลังคำหรือวลีที่เป็นคำอุทาน และใช้เพิ่มความหนักแน่นของถ้อยคำ

ลักษณะที่หนึ่ง ใช้แสดงคำอุทาน

อนิจจัง! ได้ร่มไทรสามผืน:

ผู้เปลี่ยนภพและเปลี่ยนโลกกำลังล่องเรือไปสู่แห่งหนไหน?

เรือนอารามของนิพพาน

ฤาโลกแห่งโลกียะ

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 17)

การใช้เครื่องหมายอักเจรียหลังคำว่า “อนิจจัง” บอกให้รู้ว่าเป็นคำอุทาน

ช่วยสื่อความหมายถึงการปลงต่อความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต

ลักษณะที่สอง ใช้เพิ่มความหนักแน่นของถ้อยคำ

พระองค์ทรงเลือกสรรสิ่งที่ดีที่สุดให้แก่ละตินแดน

หอมลมหายใจแห่งทุ่งหญ้า

แต่ละถิ่นที่

มีความแปลกแตกต่างเฉพาะ

มิมีใครสามารถพรางดวงใจของอีกถิ่นที่
ไปสู่อีกถิ่นที่

น้ำมันขาดแคลนในอิรัก
เราจะตอบคำถามนี้อย่างไร
ข้าวขาดแคลนจากที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
ไม่เหลือแม่สักฟุ้งปลา กลางทะเลแปซิฟิก!
ช่างเป็นคำถามที่ยากยิ่งแก่การตอบ

(WAR เรามีพระเจ้าคนละองค์, หน้า 182)

การใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์หลังข้อความ “ไม่เหลือแม่สักฟุ้งปลา กลางทะเลแปซิฟิก!” ช่วยเพิ่มความหนักแน่นให้แก่ข้อความ เพื่อกระตุ้นความรู้สึกของผู้อ่านให้ตระหนักถึงความสำคัญของภาวะวิกฤตดังกล่าว

นอกจากนี้ ยังปรากฏการนำเครื่องหมายอื่นมาประกอบเพื่อสื่อความรู้สึก

ดังตัวอย่าง

กลางวันตอบโต้กับสิ่งต่าง ๆ ด้วยอารมณ์พาลไปทุกเรื่อง
ลมหมุนหอบใบไม้เหวี่ยงกรอบลอยขึ้นเหมือนอิฐก่อวนขึ้นเป็นบ่อน้ำเล็ก ๆ
เพื่อไชรองฝน เพื่อว่ามันจะตกหลงฤดู!

(ฤดูมรสุมบนสรวงสวรรค์, หน้า 58)

การใช้เครื่องหมาย “!” ทำให้เกิดรูปแบบการนำเสนอที่แปลกใหม่ เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านชวนสงสัยและตกใจกับปรากฏการณ์ที่ผู้เขียนกล่าวว่า “เพื่อฝนจะตกหลงฤดูในช่วงฤดูร้อน” ว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ และหากฝนจะตกลงมาจะเป็นอย่างไร

2.3.7 ประศนี (?)

พบการใช้ประศนีเมื่อสิ้นสุดเนื้อความที่เป็นคำถาม ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 56 บท

ไม่มีเจ้าหญิงและเจ้าชายบนถนนสายสกปรกนี้
มีแต่ถ้อยคำที่กล่าวอย่างเลื่อนลอย
เจ้าชายและเจ้าหญิงในความหมายของเธอเป็นความดี?
เจ้าชายและเจ้าหญิงในความหมายของเธอก็เป็นคนสามัญ?

ไม่ใช่ทุกสิ่ง

บนพื้นดินที่คร่ำคร่าไปด้วยเสียงครวญคราง

จะมีเจ้าหญิง เจ้าชายได้อย่างไร

(ลายก้นหอย, หน้า 56)

การใช้ปริศนาล้างข้อความ “เจ้าชายและเจ้าหญิงในความหมายของเธอเป็นความดี” บอกให้รู้ว่าเป็นการถาม เพื่อให้ผู้อ่านได้คิดตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อความดังกล่าว ซึ่งเป็นกลวิธีที่ผู้เขียนใช้ในการถ่ายทอดความคิดไปยังผู้อ่าน

2.3.8 ทวิภาค (:)

ตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ทวิภาคใช้ไขความแทนคำว่า “คือ” และใช้หลังคำ “ดังนี้” “ดังต่อไปนี้” เพื่อแจกแจงรายละเอียด สำหรับในกลอนเปล่าปรากฏการใช้ใน 31 บท แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ใช้ค้นข้อความที่เปรียบเทียบ และใช้แสดงผู้พูดและบทสนทนา

ลักษณะที่หนึ่ง ใช้ค้นข้อความที่เปรียบเทียบ

ระหว่างทางบนภูเขา

ผาหินชะโงกหน้ามองดูหุบเหว

สีแสงตกแต่งป่าสนทยา

แม่น้ำสายนั้น : ผืนของน้ำตกสายเล็กเล็ก

(เก็บความเศร้าไว้ให้พื้นมือเด็กเด็ก, หน้า 136)

การใช้ทวิภาคค้นข้อความเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ สื่อความหมายว่า แม่น้ำสายนั้น คือ ความฝันของน้ำตกสายเล็ก

ลักษณะที่สอง ใช้แสดงผู้พูดและบทสนทนา

ชวณาคคนหนึ่งยืนข้างข้าง ฉัน

มองกำแพงโรงทหาร

และศพทหารที่นอนไม่กระดุกกระดิก

ที่นั่น,

แล้วมองดูเราและผ่านไปทีแสงแดดและพูด :

“เออแน่, เริ่มต้นวันใหม่อีกวันแล้ว”

(WAR เรามีพระเจ้าคนละองค์, หน้า 20)

การใช้ทวิภาคคั่นระหว่างข้อความส่วนแรกซึ่งเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับผู้พูด กับข้อความส่วนหลังเป็นบทสนทนา

2.3.9 นขลิขิต ()

พบการใช้ใช้นขลิขิตอธิบายข้อความที่กล่าวถึงก่อนหน้า ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 13 บท

อย่ามาซัดเส้นพรมแดนสังกัดให้ฉันเลย

ฉันไม่ใช่คนของใคร

และฉันไม่ใช่คนของหมู่มนุษย์ใดด้วย

(ทั้งหมดนี้มีชื่อว่าฉันไม่สนใจใคร

หรือไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับเรื่องราวใดใด)

อีกทั้งหลายครั้งหลายครา

ฉันคิดว่าฉันคือสายพันธุ์ของชีวิตไร้ชื่อชนิดหนึ่ง

และคงเป็นความบังเอิญ

ที่ลมหายใจและวิญญาณฉันรินไหลอยู่ในร่างกายมนุษย์

(เก็บความเศร้าไว้ให้พื้นมือเด็กเด็ก, หน้า 108)

ข้อความในนขลิขิตอธิบายคำกล่าวที่ว่า “ฉันไม่ใช่คนของใครและฉันไม่ใช่คนของหมู่มนุษย์ใด” ให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายได้ดีขึ้น

2.3.10 อัฒภาค (;)

พบการใช้คั่นข้อความย่อยเพื่อแสดงความต่อเนื่องภายในข้อความใหญ่ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 12 บท

เธอคืออำนาจรวมทุกท่วงท่าของเธอ, อนันตกาล

ได้เห็นเธอทั้งรูปและเงา: ฟังเธอเพรียกเสียงอยู่ไกลไกลก็ค่อยใกล้เข้ามา

ให้สัมผัสหัวใจสัมผัส

ก่อนหยั่งเธอด้วยหัวใจของรุติ, ชีวิตหนึ่งรุติ

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 36)

การใช้อัฒภาคคั่นข้อความ “ได้เห็นเธอทั้งรูปและเงา” กับ “ฟังเธอเพรียกเสียงอยู่ไกลไกลก็ค่อยใกล้เข้ามา” บอกถึงความต่อเนื่องกันของสองเหตุการณ์เริ่มจากเห็นภาพ ต่อมาได้ยินเสียง ช่วยให้เกิดจินตภาพไปตามเรื่องราวชัดเจนขึ้น

2.3.11 ไปยาลน้อย (๙)

พบการใช้ไปยาลน้อยละส่วนท้ายของคำซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 11 บท

“ข้าฯ ไม่สบายก็เพราะว่า

วันนี้จะมีการตัดถนนสายใหญ่ผ่านสวนนั้น

เข้าไปบรรจบกับถนนอีกสายหนึ่งทางด้านโน้น”

“นั่นเป็นการนำความเจริญมาสู่บ้านสวนของเรา

มิใช่การนำความทุกข์ยากเข้ามา” ฉันบอกเขา

คนสวนของฉันหัวเราะลั่นด้วยสำเสียดอันขมขื่น

(ขอบกรุง, หน้า 130)

คำว่า “ข้าฯ” ละมาจากคำเต็มว่า ข้าพเจ้า ผู้เขียนใช้ไปยาลน้อยละคำ

เพื่อความกระชับของข้อความ

2.3.12 ดอกจัน

พบการใช้ดอกจันเน้นส่วนสำคัญหรือใช้อธิบายเชิงอรรถ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 7 บท

เธอมาไกลเกินไป

เธอเดินทางมายาวนานเกินไป

โฮโม เซเปียนส์ เซเปียนส์ เยี่ยงเธอ

จึงไม่อาจหยั่งรู้ว่ามีมาจากไหน?

และมาจากอะไร

มีก็แต่สมมติฐานและการคาดเดา

เช่นที่เธอพยายามย้อนไปสู่ยุค Cambrian*

หรือพยายามตอบคำถามทฤษฎีของชาร์ลส์ ดาร์วิน

(เก็บความเศร้าไว้ให้พื้นมือเด็กเด็ก, หน้า 68)

การใช้ดอกจันกำกับคำว่า “Cambrian” เป็นการบอกให้ทราบว่าได้อธิบาย

ความหมายของคำดังกล่าวไว้ในเชิงอรรถว่า หมายถึงยุคที่สิ่งมีชีวิตหลายเซลล์กำเนิดขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณ 570 ล้านปีก่อน การใช้เครื่องหมายดอกจันอธิบายเชิงอรรถทำให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอได้ดีขึ้น

2.3.13 ไปยาลใหญ่ (ฯลฯ)

พบการใช้ไปยาลใหญ่ละข้อความข้างท้ายที่อยู่ในประเภทเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ใน 5 บท

หลังจากใช้เซ็ด

ใช้ขับ

ใช้รอง

ใช้ห่อ

ฯลฯ และใช้

ก็ถูกขยี้ขยำ

ถูกฉีก

ถูกตัด

ถูกเผา

ฯลฯ ถูกทั้ง

กระดาษาใบหนึ่ง

มีชีวิตอยู่ชั่วความซื่อสัตย์

(ดอกฝน, หน้า 123)

การใช้ไปยาลใหญ่ละคำที่มีความหมายสื่อถึงการใช้และการทำลายกระดาษาเหมือนกัน ทำให้กลอนเปล่ามีความกระชับ โดยไม่จำเป็นต้องนำคำทั้งหมดมากล่าว

2.3.14 อัญประกาศเดี่ยว (‘ ’)

ตามหลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอน อัญประกาศเดี่ยวใช้เขียนคร่อมคำหรือข้อความที่ซ้อนอยู่ในข้อความที่มีเครื่องหมายอัญประกาศอยู่แล้ว สำหรับในกลอนเปล่าปรากฏการใช้เพื่อเน้นข้อความ ใน 2 บท

สายลมเปลี่ยนกระแส

พัฒมาจากทิศตรงข้าม

ฉันรู้สึกอบอุ่นวบวบขึ้นมาทันใด

ท้องทุ่งปลอดโปร่ง เปลือยเปล่า

ดวงจันทร์ลอยสูงขึ้น สูงขึ้น

วาระสุดท้ายมาถึงแล้ว

‘ฤดูหนาวอันแสนสั้นแห่งปีอันยาวนาน’

ฉันทันทีกล่าวความตายของเธอ

ด้วยความโศกสลดใจ

(นักฝันข้างถนน, หน้า 49)

การใช้ฉอญประกาศเดีวเน้นข้อความ “ฤดูหนาวอันแสนสั้นแห่งปีอันยาวนาน” เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความสำคัญของข้อความที่จะนำไปสู่การทำความเข้าใจแนวคิด เรื่องการเปลี่ยนแปลงที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ

3. การลำดับความคิด

การลำดับความคิด คือ การจัดเรียงข้อความตามลำดับความสำคัญหรือตามลำดับ เหตุการณ์ ทำให้ผู้อ่านรับรู้อารมณ์ความรู้สึกและเข้าใจความคิดที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ ในแต่ละประเด็นได้อย่างชัดเจน พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ การลำดับความคิดด้วยการเว้นบรรทัด การลำดับความคิดด้วยการให้หมายเลขตามลำดับ และการลำดับความคิดแบบบันทึกประจำวัน

ตารางที่ 3 การลำดับความคิด

ลักษณะการลำดับความคิด	บท
การลำดับความคิดด้วยการเว้นบรรทัด	388
การลำดับความคิดด้วยการให้หมายเลขตามลำดับ	21
การลำดับความคิดแบบบันทึกประจำวัน	1

จากตารางที่ 3 พบว่า การลำดับความคิด มี 3 ลักษณะ ได้แก่ การลำดับความคิด ด้วยการเว้นบรรทัด 388 บท การลำดับความคิดด้วยการให้หมายเลขตามลำดับ 21 บท และการลำดับความคิดแบบบันทึกประจำวัน 1 บท

3.1 การลำดับความคิดด้วยการเว้นบรรทัด

การลำดับความคิดด้วยการเว้นบรรทัด คือ การจัดแบ่งข้อความออกเป็น ส่วน ๆ ตามลำดับความสำคัญ โดยการเว้นบรรทัด พบ 388 บท

ลมแม่น้ำหอบฝนมาจากทางทิศตะวันตก

ถ้าไม่ใช่ด้วยรัก

ไฉนต้นกล้าจึงแตกใบขึ้นเบิกบาน

แต่หากมิใช่หน้าที่ที่ต้องตรวจ
และรับผิดชอบจะแปรลงไปเป็นกิน
ไฉนกล้าจึงกลายเป็นซึ่งซึ่งกรอบเกรียมลงเปื้อยผง

เมื่อรักกลับเป็นหน้าที่และรับผิดชอบ
เป็นเลขจีน
ก็เท่ากับเริ่มวันสิ้นสุดอันยาวนาน

ลมแม่น้ำยังพัดพามาจากทิศตะวันตก
ตรลบละอองดินอวลจับตอซึ่งที่ตรอมชากอยู่คานา
เสียดายที่รักมิใช่ต้นกล้า
แต่ก็ไม่มีผู้ใดตระหนัก

(ดอกฝน, หน้า 64)

การลำดับความคิดด้วยการเว้นบรรทัด เป็นการเรียงลำดับความคิดที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอตามความสำคัญออกเป็นตอน ๆ โดยตอนที่หนึ่ง กล่าวถึงการเติบโตจนกระทั่งออกรวงของต้นกล้าว่าเป็นเหมือนการทำหน้าที่ด้วยความรัก ตอนที่สอง กล่าวถึงความรักของมนุษย์ว่าหากความรักเป็นเพียงการปฏิบัติไปตามหน้าที่ ก็หมายความว่ากำลังจะถึงจุดจบ ตอนที่สาม เป็นการเปรียบเทียบการทำหน้าที่ของต้นกล้ากับความรักของมนุษย์ เพื่อนำเสนอให้ผู้อ่านตระหนักรู้ความรัก อย่าคิดว่าการดูแลรักเป็นเพียงการทำไปตามความรับผิดชอบ การลำดับความคิดลักษณะนี้ทำให้อ่านเข้าใจความคิดของผู้เขียนในแต่ละประเด็นดีขึ้น

3.2 การลำดับความคิดด้วยการให้หมายเลขตามลำดับ

การลำดับความคิดด้วยการให้หมายเลขตามลำดับ คือ การจัดแบ่งข้อความออกเป็น ส่วน ๆ ตามลำดับเหตุการณ์ โดยการให้หมายเลขกำกับ พบ 21 บท

1.
เมื่ออาคันตุกะน้อยมาสู่เหย้าของพ่อ
แม่อีกตื่นเดินกุฏิกุจอต้อนรับ
ด้วยความดีใจ
เอนมจากเต้าให้ดูคืบ
ลืมสิ่งส่งจนด้วยความอาย

พ่อก็รีบไปตลาด
เอาเงินที่เก็บออมมานาน
ซื้ออาหารและอาหารให้แขกของเรา
ผูกอุ้งอันอบอุ่นแกว่งไกวจับกล่อมให้หลับนอน

2.

แม่ไม่ทันได้ถาม
ว่าเจ้ามาจากไหน
มาสู่เหย้าของพ่อทำไม
และจะไปสู่แห่งใด
ก็โอบอุ้มหนูไว้กับอก
พ่อเองก็ไม่ทันจะไยดี
ว่าเจ้าเป็นนักบุญหรือมหาโจร
ก็เลี้ยงดูหนูให้เป็นเจ้าของเหย้า
แต่นั้นมา
เสียงหัวเราะและร้องไห้ของหนู
ก็ประดับประดาอยู่ในเหย้าเรือนของพ่อ
แม่และพ่อก็เรียกอดันตุกะแปลกหน้าว่า “ลูก”

3.

นับแต่นั้นมา
หนูก็เหมือนดวงดาว
อยู่ในท้องฟ้าแห่งดวงใจของแม่
อยู่ในท้องฟ้าแห่งดวงใจของพ่อ
แม่ก็ทุ่มเททั้งชีวิต
พ่อก็ร่วมแรง
เพื่อปลูกเมล็ดพืชพันธุ์แห่งความดี
ให้เจริญงอกงามบนโลกใบนี้
เพื่อการอยู่ร่วมอย่างสันติของมนุษยชาติ

คือความหวังของพ่อ

คือความหวังของแม่

(ไม่มีเหตุผลที่เราจะทำร้ายกันอีก, หน้า 64-65)

การลำดับความคิดด้วยการให้หมายเลข เป็นการบอกให้ผู้อ่านรู้ถึงลำดับเหตุการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาที่ผู้เขียนพยายามนำเสนอให้เห็นถึงความรักอันยิ่งใหญ่ของพ่อแม่ที่เอาใจใส่ดูแลลูกมาตั้งแต่แรกเกิดกระทั่งเติบโตใหญ่ ทำให้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่า มีการลำดับความคิดด้วยการบอกลำดับด้วยตัวอักษรพร้อมระบุ

ข้อตอน

หนึ่ง-ภาพนิ่ง

เช้าวันหนึ่ง

ไม่มีข่าวสาร

มีแต่จาน สังกะสี

มะละกอ

เหลือหนึ่งลูก

ความฝันผูกพันทวี

ใบไม้แห้ง

เกลื่อนลานบ้าน

คือสัญญาณ แห่งเดือนปี

.....

สอง-สู่เส้นทาง

เส้นทางผู้ใดสร้าง

ผู้นั้นวางเพื่อทางเขา

ทางร่วมคือทางเรา

ประชาชนผู้ให้ทาง

ก้าวไปให้อบอุ่น
 ทุกทอรุ่นผู้ดากดาง
 เมื่อทางยังรกร้าง
 เราช่วยสร้างไข่มวงเมิน

สาม-อยู่เรียงเคียงกันไป

เรียงหน้ากันเป็นชั้น ไยอันลึก
 หน้าคิกหลังคักหลักแข็ง
 ศรัทธาโถมกระหน่ำทั้งยำแวง
 เมื่อเปิดแสงธรรมนำสงคม

เมื่อแดดเริ่มส่องใส
 ไล่ความเย็นในตอนเช้าของฤดูหนาว
 เรอต่างออกมาจากห้องหับ
 ตามทางเท้าหลายสายมุ่งสู่จุดเดียวกัน

(จารึกบนหนังสือ, หน้า 13-33)

การลำดับความคิดด้วยการบอกลำดับที่พร้อมระบุชื่อตอน เป็นการแบ่งเนื้อเรื่อง
 ออกเป็นตอน ๆ และระบุชื่อตอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา โดยตอนที่หนึ่งชื่อ “ภาพนิ่ง” กล่าวถึง
 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2518 ตอนที่สองชื่อ “สู่เส้นทาง” เป็นการนำเสนอแนวคิดเรื่อง
 การเปลี่ยนแปลงสังคมโดยการปฏิบัติการปกครอง ตอนที่สามชื่อ “อยู่เรียงเคียงกันไป”
 เป็นการปลูกเร้าประชาชนให้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงสังคมตามแนวทางดังกล่าว

3.3 การลำดับความคิดแบบบันทึกประจำวัน

การลำดับความคิดแบบบันทึกประจำวัน คือ การจัดแบ่งข้อความออกเป็นส่วน ๆ
 ตามลำดับเหตุการณ์ โดยระบุวันที่แบบการเขียนบันทึกประจำวัน พบ 1 บท

13 สิงหาคม 2520

ผมพบชายคนนั้นบนรถประจำทาง

ผมเฝ้าอยู่เหิง นัยน์ตาว่าเหว แต่ลืกลงไปมีความหวัง

ซ่อนเหมือนแสงริบหรี่ของไฟตะเกียง
 ตะเกียงยามพายุร้าย
 พายุร้ายที่ไม่เคยปราณีปราศรัย
 ด้วยดวงตาของผู้คน เหมินเฉยและหลีกหนี
 พยายามหลงลืมและเปล่าดาย

.....

14 สิงหาคม 2520
 ผมพบชายคนนั้นอีก
 ชายสีโศกบนรถประจำทาง
 ดูเหมือนผมจะพบเขาทุกหนแห่งในเมืองใหญ่
 ที่นั่นที่นี้
 เขายืนอยู่ตรงนั้นตรงนี้
 หน้าสำนักงานจัดหางาน บนตารางที่ยุงเหยิง
 ตัวหนังสือไย้สืขาวของแท่งชอล์กบนแผ่นกระดานใหญ่
 นั้นเหมือนความอุดมสมบูรณ์ของท้องทุ่งกว้าง

.....

17 สิงหาคม 2520
 ผมไม่ได้พบชายคนนั้นอีก
 แต่ผมกลับพบญาติพี่น้องของเขาที่สถานีรถไฟใหญ่
 มันยิ่งกว่าผมได้พบเขาเสียอีก
 ผู้คนเหล่านั้นหลังไหลกันมา
 เหมือนการอพยพครั้งใหญ่
 จากทุกหนแห่ง จากแผ่นดินเกิด

.....

18 สิงหาคม 2520
 ข่าวกการรบรายังไม่สร้าง
 วีรบุรุษกำลังรอเวลาเกิด

และผมได้พบชายคนนั้นอีก
ชายสี่โศกบนรถประจำทาง
ดูเหมือนผมจะพบเขาได้ทุกแห่งหน

(ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว, หน้า 162-173)

การลำดับความคิดแบบบันทึกประจำวัน ทำให้ผู้อ่านได้ทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ในแต่ละวัน สอดคล้องกับการนำเสนอเรื่องราวของผู้คนจำนวนมากที่อพยพมาจากต่างจังหวัด
เพื่อเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถพบเห็นได้ทุกเวลาและทุกสถานที่

กล่าวโดยสรุป รูปแบบที่มีความกระชับ และการจัดรูปแบบให้อ่านง่ายและแปลกตา
ทำให้กลอนเปล่ามีความน่าสนใจ ดึงดูดความสนใจผู้อ่านได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การลำดับ
ความคิดที่ดียังช่วยให้ผู้อ่านรับรู้อารมณ์ความรู้สึกและเข้าใจความคิดของผู้เขียนอย่างเป็นขั้นตอน
ตามลำดับ

คุณค่าด้านการใช้ภาษา

คุณค่าด้านการใช้ภาษา คือ ความดีเด่นในการใช้ถ้อยคำที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์
ความรู้สึก และเข้าใจความคิดของผู้เขียนได้ดี พบ 5 ลักษณะ ได้แก่ การเลือกใช้คำ การเล่นภาษา
การเล่นเสียง การเล่นรูปคำ และการใช้ภาพพจน์

1. การเลือกใช้คำ

การเลือกใช้คำ คือ การเลือกใช้ถ้อยคำเพื่อสื่อความหมายตามเจตนาของผู้เขียน
แบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำที่มีความหมายตรง และการเลือกใช้คำที่มีความหมาย
โดยนัย

1.1 การเลือกใช้คำที่มีความหมายตรง

การเลือกใช้คำที่มีความหมายตรง คือ การเลือกใช้คำที่มีความหมายตรง
ตามพจนานุกรม เพื่อสื่อความอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของกลอนเปล่า
ได้ง่าย รวดเร็ว และตรงตามที่คุณเขียนต้องการจะสื่อ

เด็กตายตั้งแต่ยังไม่ไ้เกิด
ฉันไม่ได้ดำเนิน
ที่เธอทำแห่ง
และไม่ได้ดำเนิน
ที่เธอทำผู้หญิงทอง

แต่ฉันสะท้อนใจ
ที่เธอทำทุกอย่างได้ง่าย ๆ

.....

ร่วมรัก
เราร่วมความรู้สึก
ว่ารักกัน
ถ้าเราได้เรียนรู้
โดยปราศจากความมั่งง่าย

เราจะรู้ได้
ถึงความรู้สึกของตัวเอง
แยกออกจากการกระทำ
ไม่ละเมิดเบียดเบียน
ไม่ต้องทำแท้ง

(งานศพดอกไม้, หน้า 50-51)

คำว่า “แท้ง” “ท้อง” และ “มั่งง่าย” เป็นการเลือกใช้คำที่มีความหมายตรง เพื่อแสดง
ความเห็นต่อการทำแท้งอย่างตรงไปตรงมาว่า เป็นความมั่งง่ายของทั้งผู้ชายและผู้หญิง ทำให้ผู้อ่าน
สามารถเข้าใจความหมายที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อได้ในทันที

“สิ่งที่สวยที่สุดในโลกนี้มีอยู่ดาษดื่น” แม่กล่าว
“แต่สิ่งที่สถพรนั้นหายาก
“ความสวยสุดในวันนี้มิได้หมายถึงความสวยสุดของวันรุ่งขึ้น
“ความสุขสุดในวันนี้มิได้หมายถึงความสุขสุดในวันรุ่งขึ้น
“เมื่อนาทีใหม่มาถึง นาทีที่เราอยู่ก็ผ่านไป
“เมื่อชั่วโมงใหม่มาถึง
“ชั่วโมงที่เราทุกข์ทนกระวนกระวายอยู่ก็หมดไป
“เมื่อวันใหม่มาถึง วันที่เราเกษมสำราญอยู่ก็สิ้นไป
“สิ่งที่ไม่สิ้นและไม่สุดนั้นก็คือ โลกอันสถพร”

(ขอบกรุง, หน้า 25)

ข้อความ “สิ่งที่สวยที่สุด” “สิ่งที่สตาพร” และ “สิ่งที่ไม่สิ้นและไม่สุด”
เป็นการเลือกใช้คำที่มีความหมายตรง เพื่ออธิบายแนวคิดเรื่องความไม่คงทนถาวรของสรรพสิ่ง
อย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้โดยไม่ต้องตีความ

1.2 การเลือกใช้คำที่มีความหมายโดยนัย

การเลือกใช้คำที่มีความหมายโดยนัย คือ การเลือกใช้คำที่มีความหมายในระดับลึก
กว่าความหมายตามพจนานุกรม ผู้อ่านต้องอาศัยบริบทหรือข้อความแวดล้อมมาประกอบ
การพิจารณาจึงจะเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ การใช้คำในลักษณะนี้ทำให้กลอนเปล่า
มีความหมายลึกซึ้งและน่าสนใจกว่าการสื่อความหมายโดยตรง

เจ้าปีศาจร้าย

แอบเข้ามาอย่างแผ่วเบา

เกาะประตูห้องหัวใจให้เปิดออก

ชีชวนไปสู่ความหายนะ

ในภาพหลอนอันงดงาม

กำแพงแห่งความอดทน

จะพังลงได้

แค่ลมพัดใบไม้

ให้สั่นไหวกระนั้นหรือ?

(ไม่มีเหตุผลที่เราจะทำร้ายกันอีก, หน้า 81)

กลอนเปล่าบทนี้ หากแปลตามความหมายโดยตรง จะไม่ทราบความหมายแท้จริง
ของเรื่อง คำว่า “เจ้าปีศาจร้าย” โดยนัยหมายถึง ความชั่ว ส่วนคำว่า “ลมพัดใบไม้” หมายถึง
สิ่งเร้าภายนอกที่มีอิทธิพลต่อจิตใจมนุษย์ แนวคิดของเรื่องต้องการนำเสนอว่า คนจะดีหรือชั่ว
อยู่ที่ตัวเอง จากตัวอย่างเห็นได้ว่าสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ มากกว่าการสื่อความตามความหมาย
โดยตรง

อย่านอนฝันร้ายนะ

คืนนี้

หญิงสาวที่รัก

หลับตาเสีย

รุ่งอรุณคงมาถึงอีกไม่นานนัก

จุดไฟไว้ในหัวใจหลุคั่วที่กลับคืนมา
จุดพลังไว้ในอ้อมแขนทั้งสอง
หยักยื่นขึ้นมองดูช่วงเวลาของวันนี้
ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่รอผู้สร้างสรรค์
บนทางเดินอันยาวเหยียดของประวัติศาสตร์

(ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว, หน้า 83-84)

ผู้เขียนกล่าวถึงความพึงใจของคนหนุ่มสาวต่อการปะทะกันระหว่างประชาชน
กับนักศึกษา ในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 โดยใช้คำว่า “ฝันร้าย” เป็นนัย สื่อบุคคล
นัยประหวัดถึงเหตุการณ์ครั้งนั้น

2. การเล่นภาษา

การเล่นภาษา คือ การทำให้ถ้อยคำมีความไพเราะ มีความหมายลึกซึ้ง และน่าสนใจ
ท้าทายการใช้ความคิดกว่าการสื่อความอย่างตรงไปตรงมา พบ 7 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำคำ
การสื่อความ การซ้ำเนื้อความ การใช้คำพ้อง การหลกคำ การสลับที่ และการสนธิ

ตารางที่ 4 การเล่นภาษา

ลักษณะการเล่นภาษา	บท
การซ้ำคำ	413
การสื่อความ	202
การซ้ำเนื้อความ	189
การใช้คำพ้อง	76
การหลกคำ	15
การสลับที่	1
การสนธิ	1

จากตารางที่ 4 พบว่า การเล่นภาษา มี 7 ลักษณะ ได้แก่ การซ้ำคำ 413 บท
การสื่อความ 202 บท การซ้ำเนื้อความ 189 บท การใช้คำพ้อง 76 บท การหลกคำ 15 บท
การสลับที่ 1 บท และการสนธิ 1 บท

2.1 การซ้ำคำ

การซ้ำคำ คือ การนำคำที่มีรูปและความหมายเหมือนกันมาวางไว้ติดกันหรือมีคำอื่น

มากขึ้น อาจซ้ำคำในวรรคเดียวกัน หรือซ้ำต่างวรรคก็ได้ พบ 413 บท แบ่งตามวัตถุประสงค์การใช้
ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ซ้ำเพื่อย้ำความหมาย ซ้ำเพื่อบรรยาย และซ้ำเพื่อแสดงปริมาณ

2.1.1 ซ้ำเพื่อย้ำความหมาย

พื้นดินนั้นมีให้ลูกอยู่

ไม่ใช่มีไว้ให้ลูกทำลาย

มันจะต้องอยู่อีกนาน ไม่ใช่ของคนเพียงคนเดียว

คนจะต้องเกิดมาอีกตายไปอีก

มันจะต้องเป็นกงนาน ไม่ใช่มีไว้แตกแตก

หรือลูกทำลาย คนที่เอาชีวิตตัวเองยังไม่รอด

มักชอบทำลาย ทำลายให้ดอกไม้แตกแตก

ทำลายให้ความฝันแตกแตก

กระทั่งลูกตาก็ทำแตกแตก แล้วจะเอาอะไรมาดู

(ยามเช้า, ๑๗. วันที่แตกแตก)

การซ้ำคำว่า “แตกแตก” เป็นการดึงดูดความสนใจผู้อ่านให้พิจารณาความหมาย
ของคำ ซึ่งผู้เขียนใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายถึงการทำลาย

2.1.2 ซ้ำเพื่อบรรยาย

รอยแผลใหญ่ที่เกาะกินใจเธอมาตลอด

อย่างซ่อนเร้นนับแต่ชีวิตเริ่มร่อนนั้น

รอยแผลใหญ่ซึ่งผสมไว้ด้วยความขมขื่น

ความปวดร้าว และความทุกข์ทรมาน

มันใหญ่ขึ้น-ใหญ่ขึ้น และใหญ่ขึ้น

มิใช่ด้วยกาลเวลา มิใช่ด้วยความอ่อนแอ

มิใช่ด้วยธรรมชาติ และมิใช่ด้วยตัวของตัวเอง

หากด้วยมือที่โอบอ้าเข้ามาช่วยมือแล้วมือเล่า

ซึ่งความโง่เขลาได้ปิดปากอันแสนร้อนของเธอไว้สนิท

(ขอบกรุง, หน้า 142)

การซ้ำคำว่า “ใหญ่ขึ้น” เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านจินตนาการถึงการขยายของ
บาดแผล สื่อความหมายถึงความเจ็บปวดของหญิงสาวที่เพิ่มขึ้นทุกขณะ

2.1.3 ซ้ำเพื่อแสดงปริมาณ

ความคิดอ่อนแอ แพ้ภัยทั้งปวง คือสิ่งเหี่ยวแห้ง หัวใจของตน
อิสระเสรี ก็คือดวงวิญญาณ ตัวเรานี้แหละหนา ที่เรียกว่าคน
...คน คน คน คน คน คน คน คน คน คน คน คน คน คน คน...

(จารีคนหนังสือ, หน้า 50)

การซ้ำคำว่า “คน” สื่อความหมายถึง คนจำนวนมาก การซ้ำคำลักษณะนี้คล้ายกับรูปแบบของวรรณรูป (Concrete Poetry) ซึ่งเป็นคำประพันธ์ที่ความหมายของคำกับการจัดวางรูปแบบสัมพันธ์กัน กล่าวคือ การซ้ำคำว่า “คน” นอกจากสื่อถึงจำนวนแล้ว การจัดวาง “คน” เรียงต่อกันยังแสดงให้เห็นภาพกลุ่มคนจำนวนมากอีกด้วย

2.2 การสื่อความ

การสื่อความ คือ การเปลี่ยนตำแหน่งหรือคงตำแหน่งของคำไว้ที่ใดที่หนึ่งเพื่อให้เกิดความหมายใหม่ พบ 202 บท

มือขวาไม่เคยปลูกสร้างอย่างเดียว
มือซ้ายก็มีไข้อยู่แต่ชำระล้างอย่างเดียว
ทั้งสองมือ เคยทำลาย และสร้างสรรค์มาด้วยกัน
เพียงแต่มือหนึ่งทำสิ่งหนึ่ง น้อยกว่าอีกมือหนึ่ง
และอีกมือหนึ่งก็ทำในสิ่งหนึ่ง ๆ มากกว่าอีกมือหนึ่ง

(ลายก้นหอย, หน้า 46)

คำว่า “มือหนึ่ง” หมายความว่า มือขวา ส่วนคำว่า “อีกมือหนึ่ง” หมายความว่า มือซ้าย ข้อความบรรทัดที่สี่สื่อความหมายว่า มือขวาทำหน้าที่ชำระล้างน้อยกว่ามือซ้าย บรรทัดถัดมาผู้เขียนสื่อความ โดยคงตำแหน่งของคำว่า “มือหนึ่ง” ไว้ที่เดิม ทว่าเปลี่ยนข้อความแวดล้อม บรรทัดนี้จึงหมายความว่า มือขวาปลูกสร้างมากกว่ามือซ้าย จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า แม้ผู้เขียนจะคงตำแหน่งของคำไว้ที่เดิม แต่เมื่อข้อความแวดล้อมเปลี่ยนความหมายของคำก็เปลี่ยนไป

2.3 การซ้ำเนื้อความ

การซ้ำเนื้อความ คือ การกล่าวซ้ำเนื้อความหลายครั้ง เพื่อให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญ

พบ 189 บท

มหาสมุทรแปซิฟิก

คือเมื่อน้ำจันทวนมหาศาลซึ่งให้กำเนิดอ่าวไทย

อีกทั้งแม่น้ำเก่าแก่สายนี้กำลังรินไหล

ไปสู่ภูเขาสลับซับซ้อนทางภาคเหนือของประเทศ

เพื่อชุกช่อนตัวเองในรากไม้ ณ ที่โอกูนัน

ถูกต้องแล้ว,

บรรพบุรุษของไทยเราอพยพมาจากเทือกเขาอัลไต

ถูกต้องแล้ว,

อย่าเล่นเรือเข้าใกล้เส้นขอบฟ้ามากเกินไป...

.....

อย่าใส่ใจถ้อยคำไร้สาระของกาลิเลโอเลย อย่าใส่ใจ

โลกยังเป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะ

ใช่, โลกคือศูนย์กลางของเอกภาพ

ซึ่งถูกจัดวางโดยพระผู้เป็นเจ้า

และพ้นไปจากรัศมีกาแล็กซีของเรา

นั่นคือที่สถิตของพระองค์

ถูกต้องแล้ว,

อย่าเล่นเรือเข้าใกล้เส้นขอบฟ้ามากเกินไป...

(เก็บความเศร้าไว้ให้พื้นมือเด็กเด็ก, หน้า 34-35)

การซ้ำเนื้อความ “อย่าเล่นเรือเข้าใกล้เส้นขอบฟ้ามากเกินไป” เป็นการย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการเสียดสีคำพูดของคนรุ่นเก่าที่เชื่อว่าโลกแบน การห้ามว่าอย่าเล่นเรือออกไปไกล เพราะอาจตกขอบโลก จึงหมายถึงการพยายามควบคุมคนไม่ให้คิดต่างไปจากความเชื่อที่สืบทอดกันมา อันถือเป็นการจำกัดเสรีภาพทางความคิด

2.4 การใช้คำพ้อง

การใช้คำพ้อง คือ การนำคำสองคำที่เขียนหรืออ่านเหมือนกันมาใช้ในความหมายต่างกัน พบ 76 บท แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ คำพ้องรูป และคำพ้องเสียง

คำพ้องรูป หมายถึง คำที่เขียนเหมือนกัน แต่ความหมายต่างกัน

เอาละไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ
ไม่ว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับ คุณก็ได้กลายเป็นจ้าวโลกไปแล้ว
จ้าวโลก คำ คำนี้
ในบางประเทศเขาใช้แทนความหมายถึง
อวัยวะเพศชาย

เอาละไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม
คุณก็ได้กลายเป็นจ้าวโลกไปแล้ว
และสำหรับความเข้าใจของคนบางคน
คุณก็ได้กลายเป็นอวัยวะเพศชาย ไปเรียบร้อยแล้ว

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 119)

คำว่า “จ้าวโลก” ความหมายหนึ่งหมายถึง ผู้ยิ่งใหญ่ อีกความหมายเป็นศัพท์แสลง
หมายถึง อวัยวะเพศชาย ผู้เขียนเล่นคำพ้องรูปเพื่อต่อว่าประเทศสหรัฐอเมริกา โดยให้ผู้อ่านได้คิดถึง
ความหมายของคำทั้งสองแง่

คำพ้องเสียง หมายถึง คำที่อ่านออกเสียงเหมือนกัน แต่ความหมายต่างกัน

คุณค่า- ที่สุดเราร่วมกันฆ่า
เรือนร่างนั้นเพื่อแสวงหาคุณค่าให้บางค่าของเรา
ร่ำสลายกับลมหายใจของเธอ

เขาได้ค่าคุณค่าของเรา, เขาฆ่า
เขาฆ่าคุณค่าของเธอ, เขาฆ่าเธอ. . .

คุณค่าของเธอ เราร่วมกันฆ่าเธอเมื่อคืนนี้

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 137)

คำว่า “ค่า” กับ “ฆ่า” เป็นคำพ้องเสียง คำว่า “ค่า” หมายถึง คุณประโยชน์ ส่วนคำว่า
“ฆ่า” หมายถึง ทำให้ตาย หรือทำลายให้หมดไป ผู้เขียนเล่นคำพ้องเสียงเพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณา
คำทั้งสองที่อ่านออกเสียงเหมือนกัน แต่ความหมายต่างกัน โดยสิ้นเชิง สื่อความหมายว่า กรณีผู้ชาย
กลุ่มหนึ่งเชื่อว่าการซื้อบริการทางเพศจากผู้หญิง เป็นการเพิ่มสถิติการมีเพศสัมพันธ์ให้กับตัวเอง
ทำให้เป็นคนมีค่ามากขึ้น แต่ในทางกลับกัน การกระทำความผิดกลายเป็นการทำลายคุณค่าของผู้หญิง
ขายบริการให้หมดไป

2.5 การหลากคำ

การหลากคำ คือ การนำคำที่มีความหมายเหมือนกัน แต่เขียนต่างกัน มาใช้แทนกัน ในตำแหน่งต่าง ๆ พบ 15 บท

ฉากหนึ่งของชีวิต ผมได้ใกล้ชิดลำนํ้าแคว

ได้แนบไบนํ้าลงระฟุ้งฝอยละอองนํ้าเหนือโค้งรุ่งวงเล็ก เล็ก
ปล่อยตัวเองให้สั่นพร่าไปพร้อมกับแสงแดดเช้าประทับตรึงในธาราลำนํ้าฝิ่ง
ฟังเสียงกระซิบอ่อนโยนหัวเราะระริกรินของเจ้าสาววารีผู้ลึกลับ
เปลือยเปล่าตนเองสู่อ้อมกอดของสายลมไร้ชื่อผู้มีแต่ความชื่นเย็น

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 35)

คำว่า “ลำนํ้า” “ธารา” และ “วารี” หมายถึง สายน้ำ ผู้เขียนหลากคำเพื่อเลี่ยงการใช้
คำว่า “สายน้ำ” ตลอดทั้งบท ถ้อยคำในกลอนเปล่าจึงไม่ซ้ำซาก

2.6 การสลับที่

การสลับที่ คือ การนำกลุ่มคำเดียวกันมาเรียงลำดับใหม่ ทำให้ความหมายของคำ
เปลี่ยนไป พบ 1 บท

เรารอคอย, เราคอยบดรางไถ่พื้นที่รักทีละน้อย

เสียงลมหายใจแทบห้วง

หืดหอบอยู่ทุกอณูเนื้อ ถ้วนทั่วทุกเนื้ออณู

ชีวิตอันเรื้อรูป และไร้แล้วซึ่งทัพบวน

หัวใจเหมือนถูกบ่มอยู่ในร่างอันอ่อนล้า

และในรังเพลิงเล่า? เหลือกระสุนอีกกี่นัด

บัดนี้, เรี่ยวแรงจะเหลือพอไหม?

แล้วหมวกเหล็กจะคุ้มครองหัวใจได้อย่างไร?

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 178-179)

คำว่า “อณูเนื้อ” หมายถึง ส่วนเล็ก ๆ ของร่างกาย ส่วนคำว่า “เนื้ออณู” หมายถึง
กล้ามเนื้อส่วนเล็ก ๆ การสลับที่ทำให้ความหมายของกลุ่มคำเปลี่ยนไป อาการหอบอยู่ทุกอณูเนื้อ
แสดงถึงความอ่อนแรงของร่างกายทุกส่วน ข้อความ “ทั่วทุกเนื้ออณู” ช่วยขยายให้เห็นถึง
ความอ่อนล้าไปถึงทุกส่วนของกล้ามเนื้อ การสลับที่คำดังกล่าวจึงไม่เพียงทำให้กลุ่มคำ

เปลี่ยนความหมาย หากยังช่วยสื่อความรู้สึกของผู้เขียนอีกด้วย

2.7 การสนธิ

การสนธิ คือ การนำคำสองคำมาเชื่อมกัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะหรือสระให้ท้ายเสียงของคำหน้ากับต้นเสียงของคำหลังมีเสียงกลมกลืนกัน และเกิดคำใหม่ที่มีความหมายต่างไปจากเดิม พบ 1 บท

ไกลออกไปที่ขอบฟ้าไกล
และใกล้- ใกล้เข้ามาสู่ใจ
ก็ราวยิ่งไกลการก่อกำเนิด

สู่อาณาจักรใด, ดวงใจ
ให้อาณาจักรใจ เราใฝ่เราหวัง-
ไปเยือนก่อนสนธยาลัย

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 43)

คำว่า “สนธยาลัย” เกิดจากการนำคำ “สนธยา” หมายถึง เวลาพลบค่ำ สนธิกับ “อาลัย” หมายถึง ที่อยู่ เกิดเป็นคำใหม่มีความหมายว่า ช่วงเวลาใกล้ค่ำ การสนธิทำให้ข้อความกระชับ แปลกตา และมีศักดิ์ของคำสอดคล้องกับบริบท

3. การเล่นเสียง

การเล่นเสียง คือ การใช้คำที่มีเสียงสูงต่ำ สั้นยาว หนักเบา หรือคำสัมผัสคล้องจองทำให้เกิดเสียงไพเราะ พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ การเล่นเสียงสัมผัส และการเล่นเสียงวรรณยุกต์

3.1 การเล่นเสียงสัมผัส

การเล่นเสียงสัมผัส คือ การใช้คำที่มีเสียงสระคล้องจองและมาตราสะกดเดียวกัน พบ 159 บท มี 2 ลักษณะ ได้แก่ สัมผัสนอก และสัมผัสใน

หินหยาบกระด้าง
ยังตะไคร้ใกล้ซิด
ท้องฟ้าว่างเปล่า
ยังหมุ่มเมฆเฝ้าสนธิ

หัวใจ

นุ่มนวลอ่อนไหว

แล้วไย

ยังไร้แม้รักสักนิด

(ดอกฝน, หน้า 116)

ผู้เขียนเล่นสัมผัสนอก ชุดที่หนึ่ง “จิต” “สนิท” และ “นิค” ชุดที่สอง “ใจ” “ไหว” และ “ไย” สัมผัสใน ชุดที่หนึ่ง “ใคร่” กับ “ใกล้” ชุดที่สอง “รัก” กับ “สัก” ทำให้เกิดจังหวะในการอ่านและเกิดเสียงไพเราะ จากการศึกษาพบว่า แม่กลอนเปล่าจะเป็นคำประพันธ์ที่ไม่บังคับสัมผัส แต่กลอนเปล่าจำนวนมากมีการใช้สัมผัสแบบไม่เคร่งครัด ทั้งสัมผัสนอกและสัมผัสใน

3.2 การเล่นเสียงวรรณยุกต์

การเล่นเสียงวรรณยุกต์ คือ การใช้คำที่ประกอบด้วยพยัญชนะ สระ และตัวสะกดอย่างเดียวกัน แต่มีเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน ในตำแหน่งใกล้เคียงกัน พบ 1 บท

เทวียายังอยู่ในโลกใบเก่า บัดนี้เขา-ไอน์สไตน์ไปอยู่เสียที่ไหน?

ไปปรารณา ฤๅไปสู่อีกปรารณา

เอลซา! อีกครั้งแล้วไอน์สไตน์กำลังเรียกหาเธอ, เอลซา!

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 68)

การเล่นเสียงวรรณยุกต์ “ไป” กับ “ไป” ทำให้กลอนเปล่ามีความไพเราะ เนื่องจากเกิดเสียงสูงต่ำคล้ายเสียงดนตรี

4. การเล่นรูปคำ

การเล่นรูปคำ คือ การทำให้รูปของคำเปลี่ยนไป แต่ความหมายยังคงเดิม ส่งผลให้ถ้อยคำมีลักษณะแปลกตา สามารถดึงดูดความสนใจผู้อ่าน พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ การเพิ่มอักษรและการตัดคำ

4.1 การเพิ่มอักษร

การเพิ่มอักษร คือ การเพิ่มตัวอักษรเข้าไปในคำ ทำให้รูปคำเปลี่ยนไป แต่ความหมายยังคงเดิม พบ 2 บท

นานกว่านานเน้นโน้น

ครึ่งจอบเสียมแห่งหวังยังเพียรขุดเจาะ

แรงปรารถนาเฝ้าร่น้ำพรวนดิน

กระทั้งกึ่งรักแตกก้าน

ตกผลเมตตาสุกหอมสะพรั่ง

เชือก้อยค้อยลึงเลซิม

อ้อมม

จากเริ่มรู้ลึ้มเป็น โลกตะกราม

(ดอกฝน, หน้า 77)

คำว่า “อ้อมม” เกิดจากการเพิ่มอักษร “อ” และ “ม” แทรกเข้าไปในคำว่า “อึม” ช่วยเลียนเสียงอุทานบอกถึงความพอใจให้สมจริงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ตามหลักไวยากรณ์การเพิ่มอักษรเข้าไปในคำทำให้เกิดคำใหม่ แต่เนื่องจากภาษาร้อยกรองเป็นข้อยกเว้นจากหลักไวยากรณ์ การเพิ่มอักษรในบทร้อยกรองจึงยังทำให้คำคงความหมายเดิม

4.2 การตัดคำ

การตัดคำ คือ การตัดส่วนใดส่วนหนึ่งของคำ เช่น ส่วนหน้า ส่วนกลาง หรือส่วนหลัง แต่ความหมายของคำยังคงเดิม พบ 1 บท

ความรักของเธอเล่า

ดืมเพื่อโลมใจ

หรือยกแก้วยินดี

(งานศพดอกไม้, หน้า 93)

คำว่า “โลม” มาจากคำเต็มว่า “ประโลม” หมายถึง ทำให้เป็นที่เบิกบานใจ การเล่นรูปคำด้วยการตัดคำหน้า ทำให้ข้อความกระชับ โดยความหมายยังคงเดิม

5. การใช้ภาพพจน์

การใช้ภาพพจน์ คือ ศิลปะการใช้ภาษาที่ทำให้ถ้อยคำมีความหมายต่างไปจากปกติ เพื่อช่วยขยายความให้ชัดเจน หรือก่อให้เกิดจินตภาพกว้างไกลลึกซึ้งกว่าการใช้ภาษาโดยตรงไปตรงมา พบ 13 แบบ ได้แก่ อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ บุคลาธิษฐาน คำถามเชิงวาทศิลป์ อุปมา การอ้างถึง ปฏิทรรศน์ นามนัย อติพจน์ การเลียนเสียงธรรมชาติ ปฏิพจน์ แนวเทียบ และสัมผัส

ตารางที่ 5 การใช้ภาพพจน์

ประเภทของภาพพจน์	บท
อุปลักษณ์	470
สัญลักษณ์	439
บุคลาธิษฐาน	398
คำถามเชิงวาทศิลป์	254
อุปมา	207
การอ้างถึง	102
ปฏิทรรศน์	83
นามนัย	73
อติพจน์	67
การเลียนเสียงธรรมชาติ	52
ปฏิพจน์	17
แนวเทียบ	16
สัมผัสพจน์	2

จากตารางที่ 5 พบว่า การใช้ภาพพจน์ มี 13 แบบ ได้แก่ อุปลักษณ์ 470 บท สัญลักษณ์ 439 บท บุคลาธิษฐาน 398 บท คำถามเชิงวาทศิลป์ 254 บท อุปมา 207 บท การอ้างถึง 102 บท ปฏิทรรศน์ 83 บท นามนัย 73 บท อติพจน์ 67 บท การเลียนเสียงธรรมชาติ 52 บท ปฏิพจน์ 17 บท แนวเทียบ 16 บท และสัมผัสพจน์ 2 บท

5.1 อุปลักษณ์

อุปลักษณ์ คือ การนำสองสิ่งที่มีสภาพต่างกัน แต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกัน มาเปรียบเทียบกับสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มี 2 วิธี คือ นำมาเปรียบโดยวางไว้ติดกัน ไม่มีคำเชื่อม และนำมาเปรียบโดยมีคำเชื่อม “เป็น” หรือ “คือ” เพื่อช่วยอธิบายความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึก ที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายและมีความลึกซึ้ง พบใน 470 บท แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับนามธรรม การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับรูปธรรม การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับรูปธรรม และการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับนามธรรม

5.1.1 การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับนามธรรม

ศาสนาของฉัน

ไม่ได้สอนให้สร้างโบสถ์สวย

แต่สอนให้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

และเมตตาสิ่งมีชีวิต

.....

ศาสนาของฉัน

ไม่ได้อยู่ในบ้านหลังใหญ่

แต่อยู่ในใจที่โอบอ้อมอารี

ศาสนาของฉันคือความรัก

(ไม่มีเหตุผลที่เราจะทำร้ายกันอีก, หน้า 102)

ข้อความ “ศาสนาของฉันคือความรัก” เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับนามธรรม โดยใช้คำเชื่อม เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดในเชิงปรัชญาได้อย่างลึกซึ้ง

5.1.2 การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับรูปธรรม

วันเจ็มน้อย เดือนเจ็มน้อย ปีเจ็มน้อย

ดอกตูม ดอกบาน ดอกโรย

เด็กน้อย เด็กหนุ่ม คนชรา

เด็กน้อยหมุนเข้มน่งวัน

คนหนุ่มลี้มกาลเวลา

คนแก่ทุบนาฬิกา

(ตุ๊กตารอยทราย, หน้า 6)

การเปรียบเทียบ วัน เดือน และปี กับเจ็มน้อยสามของนาฬิกา เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับรูปธรรม โดยไม่ใช้คำเชื่อม ช่วยให้เกิดจินตภาพถึงการเปลี่ยนแปลงของเวลา จากวันเป็นเดือน จากเดือนเป็นปี ชัดเจนขึ้น

5.1.3 การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับรูปธรรม

คลื่นหมอกหลังพายุฝนทยอยระลอก

ไหลลงในหุบเขาสีน้ำเงิน :

รากฝอยของหิมาลัยไกลโพ้น

ยอดเขาคมชัดตัดฟ้าสีฟ้าสดสว่าง

โลกสะอาดเกินไปจนฉันทะอายน

(เก็บความเศร้าไว้ให้พื้นมือเด็กเล็ก, หน้า 118)

การเปรียบ “หุบเขาสีน้ำเงิน” กับ “รากฝอยของหิมาลัย” เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับรูปธรรม โดยไม่ใช้คำเชื่อม แต่ใช้เครื่องหมายทวิภาค (:) คั่นระหว่างสิ่งที่เปรียบ เพื่อสื่อความหมายว่าหุบเขาสีน้ำเงินเป็นเหมือนส่วนประกอบเล็ก ๆ ของเทือกเขาหิมาลัยอันยิ่งใหญ่

5.1.4 การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับนามธรรม

เพื่อนรัก

เราอยู่ในดินแดนเดียวกัน

และเราต่างรู้จักความรัก

แต่ฉันและเธอ

ช่างเหมือนความฝันกับความจริง

บ้านของเธอเป็นความฝันที่สวยงาม

แต่บ้านของฉันเปิดเปื้อนด้วยความจริง

ในความแตกต่างนี้

แววตาของเธอและฉัน

จึงไม่อาจประสาน

(งานศพดอกไม้, หน้า 97-98)

ข้อความ “บ้านของเธอเป็นความฝันที่สวยงาม” เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับนามธรรม โดยใช้คำเชื่อม สื่อถึงความแตกต่างทางด้านฐานะของตัวละครทั้งสอง ให้เห็นชัดเจนขึ้น

5.2 สัญลักษณ์

สัญลักษณ์ คือ การนำสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตมาเป็นตัวแทนหรือสิ่งแทนของอีกสิ่งหนึ่ง เพื่ออธิบายความหมายให้เข้าใจได้ง่าย พบใน 439 บท แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สัญลักษณ์แบบแผน สัญลักษณ์แบบแผนใหม่ และสัญลักษณ์เฉพาะบุคคล

5.2.1 สัญลักษณ์แบบแผน

สัญลักษณ์แบบแผน คือ สัญลักษณ์ที่รับรู้และใช้กันทั่วไปของคนที่อยู่ในสังคม และวัฒนธรรมเดียวกัน กระทั่งยึดถือเป็นแบบแผนในการเปรียบเทียบ เช่น ผ้าขาว หมายถึง เด็ก ในกลอนเปล่าชุดไม่มีเหตุผลที่เราจะทำร้ายกันอีก ดอกไม้ หมายถึง ความรัก ในกลอนเปล่าชุด ดอกฝิ่น หรือเทียน หมายถึง ความศรัทธา ในกลอนเปล่าชุดขอบกรุง

...สายน้ำกรากไหล บัวบางดอกงมดิ่งล้มหายไป

เชียวไหลขุ่นข้น ส่งเสียงครวญคราง

น้ำไหล -- บัวบางดอกโผล่สะพรั่ง บานที่นั่น

บัวบางดอกบานสะพรั่งในน้ำเชียวไหล

(ลายกันหอย, หน้า 24)

คำว่า “ดอกบัว” เป็นสัญลักษณ์แบบแผนหมายถึง กลุ่มบุคคล เหมือนกับที่ใช้ ในวรรณคดีไทย และคำสอนทางพุทธศาสนา เช่น การใช้สัญลักษณ์เปรียบเทียบบัวสี่เหล่า กับบุคคลสี่จำพวก

5.2.2 สัญลักษณ์แบบแผนใหม่

สัญลักษณ์แบบแผนใหม่ คือ การนำสัญลักษณ์แบบแผนมาใช้ในความหมายใหม่ เช่น ดอกกุหลาบ ในกลอนเปล่าชุดดอกฝิ่น แทนความมั่นคง สัญลักษณ์แบบแผน หมายถึง ความรัก นกอินทรี ในกลอนเปล่าชุดจารึกบนหนังสือ แทนเครื่องบิน สัญลักษณ์แบบแผน หมายถึง ผู้ยิ่งใหญ่ หรือเลือดเดือด ในกลอนเปล่าชุดลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ แทนสงคราม สัญลักษณ์แบบแผนหมายถึง อารมณ์โกรธ

เทวดาเป็นเหมือนอย่างที่ว่า

มือเทวดามีไว้ชี้เนรมิตของที่เทวดาอยากได้

ดินเทวดามีสีสนสวยงามต่าง ๆ กันไป

เทวดาคนหนึ่งมีนางฟ้าลับลับร้อยห้อมล้อมอยู่

เทวดาอนในวิมานที่เต็มไปด้วยเสียงขับกล่อมของคนตรี

แต่เชิงวิมานนั้น ปูไม่ได้เล่าให้ข้าฟังว่า มีคนอย่างข้าอยู่เป็นทาส

(ขอบกรุง, หน้า 224)

คำว่า “เทวดา” เป็นสัญลักษณ์หมายถึง ผู้ใช้อำนาจเอาเปรียบบุคคลอื่น ซึ่งต่างจากความหมายเดิมที่เปรียบเทวดาเป็นผู้วิเศษประทานพรให้แก่มนุษย์ การใช้สัญลักษณ์แบบแผนใหม่ ในที่นี้จึงเป็นการล้อความหมายที่เคยใช้กันมา

5.2.3 สัญลักษณ์เฉพาะบุคคล

สัญลักษณ์เฉพาะบุคคล คือ การสร้างสรรค์สัญลักษณ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้ในความหมายเฉพาะกลอนเปล่า เช่น กล่องสี่เหลี่ยม หมายถึง สถาผู้แทนราษฎร ในกลอนเปล่าชุดดอกไม้งดงามคนหนุ่มสาว สะพานไม้ไผ่ หมายถึง สังคมเก่า ในกลอนเปล่าชุดจารึกบนหนังสือหรืองานสังกะสี หมายถึง คนจน ในกลอนเปล่าชุดดอกฝิ่น

ต่อความลึกลับ, เพื่อยืนยันคำภานา
ที่เราเองก็หลงลืมความหมายที่แท้ของมันไปแล้ว
ถ้อยพึมพำของเราจึงยิ่งแตกต่างท่วงทำนอง
อุ้งมือของเราจึงไม่เคยวางร้างสรรพาวุธ
อันที่จริงนั่นก็ไม่ใช่เรื่องเลวร้ายเสียทีเดียว
หากโลกยังมีที่ว่างให้เราวางเท้าเหมือนโพ้นอดีตกาล
และเราไม่เพเลียงพล้ำต่อความมืดดำอันหอมหวาน

.....
โอ... เหล่าฝูงลิงสี่เหลืงที่น่าสงสารเอ๋ย...

(เก็บความเศร้าไว้ให้พ้นมือเด็กเด็ก, หน้า 140-141)

คำว่า “ลิงสี่เหลืง” หมายถึง ประชากรชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นสัญลักษณ์เฉพาะบุคคลที่ผู้เขียนคิดขึ้นใหม่ โดยนำลักษณะเด่นของประชาชนในทวีปเอเชียที่มีผิวสีเหลือง ผนวกกับความเชื่อที่ว่าคนคือสิ่งมีชีวิตที่วิวัฒนาการมาจากลิง มาสร้างเป็นสัญลักษณ์

5.3 บุคลาธิษฐาน

บุคลาธิษฐาน คือ การสมมติสิ่งไม่มีชีวิต ความคิด นามธรรม หรือสัตว์ ให้มีสติปัญญา อารมณ์ หรือกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ พบใน 398 บท แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การให้สิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตมีกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ และการให้สัตว์พูดได้

5.3.1 การให้สิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตมีกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ เช่น การให้ปลาและไม้จืดมีความรู้สึกนึกคิดเหมือนมนุษย์ ในกลอนเปล่าชุดคู่คารอทยทราย หรือการสมมติให้ถ้อยคำไต่ลวดเหมือนนักกายกรรม ในกลอนเปล่าชุดฤดูมรสุมบนสรวงสวรรค์

ก้านไม้จืด ไร้ชีพแล้ว
นั่งมองกองไฟเบื้องหน้า
ข้านี้อุทิศสิ้นแล้ว

ทอดกายมองเปลวโชติช่วง

ดีกว่ารักหัวหวงแหน

หลบซ่อนอยู่แต่ในกลัก

ยอมปล่อยผีสาสตรแสวง

แผ่ร่างในความดำมืด

หนาวเยือกจนกายเย็นซี้ด

ไอ้ข้าขลาดอยู่ไยกัน

(ผู้ศรัทธาทราย, หน้า 81)

ผู้เขียนสมมติให้ “ก้านไม้ขีด” ประกอบวีรกรรมเหมือนมนุษย์ เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านเสียดสีประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ดังเช่นกรณีของก้านไม้ขีด

5.3.2 การให้สัตว์พูดได้ เช่น การเล่าเรื่องของจิ้งหรีด ในกลอนเปล่าชุด
ถดุมรสมบนสรวงสวรรค์ หรือการให้นกกระยางบ่นถึงเรื่องการหาอาหาร ในกลอนเปล่าชุด
ไม่มีเหตุผลที่เราจะทำร้ายกันอีก

เสียงลมโบกใบตะแบก

สอศแทรกด้วยเสียงบ่นของนกกระยาง

“หมูนี้อ... ปูปลาหายากเต็มที

มีแต่โรงงานเรียงรายไปทุกห้วยอมย่าน”

(ไม่มีเหตุผลที่เราจะทำร้ายกันอีก, หน้า 77)

การให้นกกระยางพูดได้เหมือนมนุษย์ เป็นการสื่อความหมายให้ผู้อ่านได้รับรู้
ความคิดและความรู้สึกของสัตว์ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการขยายเขตอุตสาหกรรม

5.4 คำถามเชิงวาทศิลป์

คำถามเชิงวาทศิลป์ คือ คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เพราะรู้คำตอบชัดเจนอยู่แล้ว
การใช้รูปประโยคคำถามก็เพื่อเน้นให้ข้อความมีน้ำหนัก ดึงดูดความสนใจ หรือให้ข้อคิด
พบใน 254 บท

มีใครบ้างที่ไม่เคยพลัดหลงเข้าไป

ในเขาวงกตแห่งค้นหา

ติดตามความหอมหวานแห่งกาลเวลา

ลัดเลาะความรกร้าง

เพื่อคัมภีร์ชาติของบาดแผล

มีใครบ้างที่ไม่เคยพลัดหลงเข้าไป

ในวังวนของดวงตาคนรัก

ติดตามกลเล่ห์แห่งความเสนาหา

ไขว่คว้าสอุปของรูปเงา

เพื่อเกาะกุมความว่างเปล่าในรักอันหนักหน่วง

(เก็บความเศร้าไว้ให้พื้นมือเด็กเด็ก, หน้า 72-73)

ข้อความ “มีใครบ้างที่ไม่เคยพลัดหลงเข้าไป” เป็นการถามเพื่อให้ผู้อ่านได้คิด
ตรวจสอบตัวเองในเรื่องกิเลสตัณหา ตามที่ผู้เขียนได้นำเสนอ

5.5 อุปมา

อุปมา คือ การเปรียบเทียบสองสิ่งที่มีสภาพต่างกัน แต่มีคุณสมบัติบางประการ
เหมือนหรือคล้ายกัน ด้วยการใช้คำเชื่อมที่แปลแล้วได้ความว่า เหมือน คล้าย หรือเท่า เพื่อเน้น
ให้เห็นว่ามีความเหมือนกันอย่างไร พบใน 207 บท แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การเปรียบเทียบ
สิ่งที่เป็นนามธรรมกับนามธรรม การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับรูปธรรม การเปรียบเทียบ
สิ่งที่เป็นรูปธรรมกับรูปธรรม และการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับนามธรรม

5.5.1 การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับนามธรรม

11 กันยายน ความทรงจำที่ตราตรึงฝังร้าวในใจของเด็กสาว

เช่นดังภูเขาหิมะที่จับปล้นมีดอกไม้ไฟพุ่งสูงขึ้นเสียดฟ้า

และลาวาแห่งมินหลอมรวมเข้ากับความเยือกแข็ง

จนมวลชีวิตมิอาจล่วงรู้ว่

อันใดคือจุดเยือกแข็งอันใดคือร้อนแรงแห่งลาวา..

(WAR เรามีพระเจ้าคนละองค์, หน้า 84-85)

ข้อความ “ความทรงจำที่ตราตรึงฝังร้าว” เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็น
นามธรรมกับนามธรรม เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงความรู้สึกของเด็กหญิงต่อเหตุการณ์การก่อการร้าย
ที่สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2545

5.5.2 การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับรูปธรรม

ฉันกลับบ้านช้าเกินไป

และชุ่มช้ำเกินไป

ไม่อาจคว้าจับดาวที่หลุดมือหาย

ฉันร้องไห้

พ่อและแม่ถาม “ไปไหนมา”

คำพูดของฉันหลุดลงคอ

ความภาคภูมิใจกลายเป็นความอับอาย

เหมือนตอนที่ถูกจับแก้ผ้าต่อหน้าคนอื่น

(งานศพดอกไม้, หน้า 121)

ข้อความ “อับอายเหมือนตอนที่ถูกจับแก้ผ้าต่อหน้าคนอื่น” เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับรูปธรรม เพื่อบอกถึงความอับอายของตัวละครออกมาเป็นภาพเหตุการณ์ที่สื่อถึงความรู้สึกดังกล่าว

5.5.3 การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับรูปธรรม

เราเดินไปตามขอบคันนาที่สะท้อนแสงเหมือนผ้าขาว

ลมพัดผ่านพุ่มไม้และทุ่งโล่งมาปะทะตัวเราแผ่ว ๆ

เสียงร้องเพลงของคันหญ้า เสียงกระซิบของลำธาร

และเสียงแมลงเล็ก ๆ กรีดปีก

(นักฝันข้างถนน, หน้า 48)

ข้อความ “คันนาสะท้อนแสงเหมือนผ้าขาว” เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับรูปธรรม เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพถึงฉากในเรื่องได้ดีขึ้น

5.5.4 การเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับนามธรรม

บนใบหน้าเฉยชาฉัน

บนร่างขมุกขมอนนั้น

เสื้อทอสีบลูตัวนั้น ผ้าเตี่ยวสีดำคาดที่หัวเข่าตัวนั้น

และเท้าโตที่เปล่าเปลือยคู่ นั้น

มันทอดยื่นออกไป เหยียดออกไปเหมือนความหวังที่เหยียดยื่นออกไปข้างหน้า

(ดอกไม้ถึงคนหนุ่มสาว, หน้า 163)

ข้อความ “เท้าคู่ นั้นเหยียดออกไปเหมือนความหวังที่เหยียดยื่นออกไปข้างหน้า” เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับนามธรรม เพื่อนำเสนอมุมมองของผู้เขียนต่อภาษากายของตัวละครที่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการอพยพเข้ามาหางานทำในกรุงเทพมหานคร

ของชาวชนบท

5.6 การอ้างถึง

การอ้างถึง คือ การกล่าวถึงสิ่งอื่นนอกเรื่องที่เขียน เช่น บุคคล เหตุการณ์ หรือวรรณกรรม เพื่อช่วยเชื่อมโยงประเด็นที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอกับรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดีขึ้น พบใน 102 บท แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การอ้างถึงบุคคล การอ้างถึงเหตุการณ์ การอ้างถึงวรรณกรรม

5.6.1 การอ้างถึงบุคคล

โคลัมบัสตายไปแล้ว

มาร์โคโปโลก็ตายไปแล้ว

(อาจบางที่พวกเขาไม่เคยมีอยู่จริง!)

อา... อ้อ! โปรดอย่าพูด

เพราะนั่นคือนิทานปรัมปรา

ของพลเมืองแห่งคลื่นลูกที่หนึ่ง

(เก็บความเศร้าไว้ให้พ้นมือเด็กเด็ก, หน้า 35)

คำว่า “โคลัมบัส” หมายถึง คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส นักเดินเรือผู้ค้นพบทวีปอเมริกา ส่วน “มาร์โคโปโล” คือ ชาวยุโรปคนแรก ๆ ที่เดินเรือไปถึงประเทศจีน ผู้เขียนอ้างถึงบุคคลทั้งสอง ซึ่งเป็นตัวแทนของคนที่ถูกจำกัดต่างไปจากความเชื่อของคนส่วนใหญ่ เพื่อเสียดสีคนรุ่นเก่า ที่พยายามจำกัดเสรีภาพทางความคิดของคนรุ่นใหม่

5.6.2 การอ้างถึงเหตุการณ์

มาอีกแล้ว เขามาอีกแล้ว เจ้าเก่าหน้าเดิม

ท่วงทำนองเดิมไม่เคยเปลี่ยน

มาอีกแล้ว เขามาอีกแล้ว หนดเครารุงรัง สะพายย่ามใบเก่า..

จากปากมูตถึงจะนะ จากอิรักถึงอัฟกานิสถาน

เขาล้วนแถลงการณ์ ห้าหั้นด้วยบทกวี

(WAR เรามีพระเจ้าคนละองค์, หน้า 120)

คำว่า “ปากมูต” “จะนะ” “อิรัก” และ “อัฟกานิสถาน” เป็นการอ้างถึงการเข้าร่วมชุมนุมของ วสันต์ สิริพิณฑน์ ศิลปินนักเคลื่อนไหวทางสังคม ผู้เรียกร้องความเป็นธรรมให้กับประชาชนในกรณีการก่อสร้างโครงการเขื่อนปากมูต จังหวัดอุบลราชธานี และ โรงแยกก๊าซ

อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา รวมถึงต่อต้านสงครามในประเทศอิรักและอัฟกานิสถาน เพื่อชี้แนะให้ผู้อ่านนัยประหวัดไปถึงเหตุการณ์ที่ผู้เขียนกล่าวถึง ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเรื่องราวได้ดีขึ้น

5.6.3 การอ้างถึงวรรณกรรม

ฉันอาจเขลาเหมือนพระลอคิดกลัวที่ตายเพราะรักอันมันมาก
และอาจขลาดเหมือนน้ำป่าที่วู่วอยู่เพียงชั่วครู่หนึ่ง
ที่จ้านต่อถ้อยคำที่จะกล่าวออกมาจากดวงใจ
แม้เพียงเท่าหยาดน้ำค้าง

(ขอบกรุง, หน้า 146)

ข้อความ “พระลอคิดกลัว” เป็นการอ้างถึงพระลอ ตัวละครเอกในวรรณคดีไทย เรื่องลิลิตพระลอ ซึ่งกลุ่มหลงในความรักจนสิ้นพระชนม์ เพื่อชี้แนะให้ผู้อ่านนัยประหวัดไปถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง อันจะทำให้เข้าใจความรู้สึกของตัวละครในเรื่องได้ดีขึ้น

5.7 ปฏิทรรศน์

ปฏิทรรศน์ คือ การนำข้อความที่ดูผิวเผินเหมือนมีความหมายขัดแย้งกัน แต่หากพิจารณาอย่างละเอียดจะทราบความหมายที่ลึกซึ้งและเป็นไปได้มาซึ่งทำให้กลอนเปล่า มีความน่าสนใจ พบใน 83 บท

พวกอมมนุษย์

แบกอวรุเป็นทิวแถว

ปากร้องเพลงสันติภาพ

ตะโกนคู่ไปสุดขอบฟ้า

ทำให้ผู้คนลืมเสียสิ้นว่า

อาวุธเต็มแอ่นอยู่บนหลังของพวกมัน

(ไม่มีเหตุผลที่เราจะทำร้ายกันอีก, หน้า 18)

ข้อความ “แบกอวรุเป็นทิวแถว ปากร้องเพลงสันติภาพ” เป็นการนำเสนอความขัดแย้งระหว่างการกระทำกับเจตนาของประเทศมหาอำนาจ สื่อถึงความไม่จริงใจ กรณีส่งกำลังทหารเข้าไปรักษาสันติภาพในประเทศที่เกิดปัญหาทางการเมือง

5.8 นามนัย

นามนัย คือ การใช้คำหรือวลีซึ่งบอกลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด เป็นการสร้างคำใหม่ที่กระชับ สื่อความหมายกว้างไกล

พบใน 73 บท

ชมขรรคม ขลังขลัง เพลงสวด
จบแล้วแถวสงฆ์กลับกุฏิ
ความความคล้าของกันข้าม
ในของใบเขียวใบเดียว
...จ้เห็นียวแท้เจ้าภาพ

(ตุ๊กตารอยทราย, หน้า 38)

คำว่า “ใบเขียว” เป็นนามนัยสื่อถึงธนบัตรใบละยี่สิบบาทซึ่งมีค่าน้อย โดยนำ
ลักษณะเด่นสีเขียวของธนบัตรดังกล่าวมาใช้กล่าวแทน

5.9 อติพจน์

อติพจน์ คือ เนื้อความที่กล่าวให้เกินจริงสำหรับเน้นความ มุ่งให้คุณค่าด้านอารมณ์
มากกว่ากังวลอยู่กับความสมจริง เพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม และรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของ
ผู้เขียน ได้ดีขึ้น พบใน 67 บท แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ใช้แสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียน
และใช้สร้างบรรยากาศให้กับเรื่อง

5.9.1 ใช้แสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียน

หัวใจของฉันนั้นได้มอบให้แก่เธอแล้ว
ส่วนร่างกายและสายเลือด ฉันมอบให้แก่ประเทศชาติ
ความรัก อภัย และไมตรี เป็นของเพื่อนทุกผู้
วิญญาณนั้น ฉันถวายแด่พระ
ฉันมีเพียงอุดมการณ์เพียงสิ่งเดียวที่จะอยู่กับตัว
ที่จะอยู่และตายไปกับมัน

(ขอบกรุง, หน้า 218)

ผู้เขียนถ่ายทอดความรู้สึก โดยใช้ถ้อยคำกล่าวเกินจริง เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึง
ความมุ่งมั่นในการทำงาน

5.9.2 ใช้สร้างบรรยากาศให้กับเรื่อง

หยาดน้ำตาร่วงพรู คิมชีซา อาจร้องไห้
เลือดเดือดตะวันแดง ไกรกล้ำกักขังเสรีภาพ..

นกข้อมมีปีกโบยบินถึงดวงดาว..

คนยากจนชะเง้อคอมอง

ขอบกำแพงความร่ำรวย..

กักกันไว้มิให้เชื้อโรคความยากจน

ล่องลอยเข้าไปปนปะ..

(WAR เรามีพระเจ้าคนละองค์, หน้า 55)

คำว่า “นก” เป็นสัญลักษณ์หมายถึง เสรีภาพ ส่วนคำว่า “ดวงดาว” เป็นสัญลักษณ์ หมายถึงสิ่งที่ปรารถนา ข้อความ “นกข้อมโบยบินถึงดวงดาว” เป็นการเปรียบเทียบเกินจริง เพื่อสื่อความหมายถึง สิทธิของบุคคลที่จะคิดหรือกระทำได้ตามใจตัวเอง

5.10 การเลียนเสียงธรรมชาติ

การเลียนเสียงธรรมชาติ คือ การใช้รูปแบบและคำเพื่อเลียนเสียงต่าง ๆ ทำให้ กลอนเปล่ามีชีวิตชีวาและมีความสมจริง พบใน 52 บท

กบเขี่ยครำเสียดอยู่มีรูปร่าง

ครีมีครางปรารภนาแห่งฤดูมีรูกลิ่น

ผสานอีกสำเนียงถวิลอันเจ็บลึกกระหม่อมตรม

อึ้งง-อ่าง, อึ้งง-อ่าง

พฤษภ่มข้อมซำยังเปิกซำลงซบซบ

(ดอกฝน, หน้า 29)

ข้อความ “อึ้งง-อ่าง” เป็นการเลียนเสียงร้องของอึ้งอ่าง และเป็นการเล่นรูปคำ โดยการเพิ่มตัวอักษร ทำให้สามารถอ่านออกเสียงลากยาวได้ตามอักษรที่เพิ่มเข้ามา เกิดเสียงที่ใกล้เคียงกับเสียงจริง

5.11 ปฏิพจน์

ปฏิพจน์ คือ การนำคำที่มีความหมายตรงข้ามมารวมกัน เพื่อทำให้เกิดข้อความ ที่มีความหมายต่างไปจากเดิม และดึงดูดความสนใจผู้อ่าน พบใน 17 บท

“เลือด” ทำให้ฉันประหลาดใจและงงเง้ง

มันมาจากตัวฉัน

หยดลงไปบนพื้นถนน

ทั้งงดงามและน่ากลัว

สัญลักษณ์แห่งชีวิต

และภยันตราย

มันปลุกเร้าส่วนที่หลับไหลในตัวฉันให้ตื่นขึ้น

(นักฝันข้างถนน, หน้า 40)

คำว่า “งดงาม” กับ “น่ากลัว” เป็นคำที่มีความหมายตรงข้าม ผู้เขียนนำสองคำมาวางไว้ใกล้กัน เกิดข้อความที่มีความหมายใหม่สื่อถึงความสับสนภายในใจของตัวละคร

5.12 แนวเทียบ

แนวเทียบ คือ การเปรียบเทียบของสองสิ่งซึ่งเหมือนกันในบางแง่ โดยนำสิ่งที่ยังไม่คุ้นเคยมาอธิบายเปรียบเทียบกับสิ่งที่คุ้นเคยกว่า เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อได้ดีขึ้น นิยมใช้สุภาษิต สำนวน หรือคำพังเพย พบใน 16 บท

ฉันอยากบอกเธอว่า

นั่นแหละเธอได้เหยียบอยู่บนลานบ้านของผู้เป็นแม่

ซึ่งเราผู้เป็นลูกต่างได้พากันเดินหนี

เพื่อสัมผัสแสงสีอารยธรรมหลอกลอน

เหมือนแมงเม่าที่ค้างบินเข้ากองไฟ

(จารึกบนหนังสือ, หน้า 23)

ข้อความ “แมงเม่าบินเข้ากองไฟ” เป็นสำนวนไทย หมายถึง การหลงไปกับภาพลวงตา สำนวนดังกล่าวเป็นแนวเทียบอธิบายพฤติกรรมของผู้คนที่นิยมความเจริญทางวัตถุ

5.13 สัมพจน์

สัมพจน์ คือ การกล่าวถึงส่วนย่อย แต่ให้ความหมายถึงส่วนเต็ม ทำให้กลอนเปล่ากระชับ แต่ยังคงความหมายกว้างไกล พบใน 2 บท

ว่าหมุนก็หมุนไปเถอะโลก

ตื่นทุกข์ตื่น โศก โลกสุขโลก โศก...

เร่เข้ามาชาวโลก ชาวโลกเร่เข้ามา

ฟังอีกโลก “เสียงอีสาน” ร้องและฟ้อนรำ

(ลูกของแม่ไม่มีสัญชาติ, หน้า 134)

คำว่า “เสียงอีสาน” หมายถึง คณะหมอลำชื่อเสียงอีสานซึ่งเป็นวงดนตรีลูกทุ่งที่มีชื่อเสียง ผู้เขียนใช้ถ้อยคำกล่าวถึงเพียงชื่อวงดนตรี แต่ให้ความหมายเข้าใจได้ถึงความเป็น

วงดนตรีหมอลำของคณะดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป คุณค่าด้านการเลือกใช้คำ ในด้านการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตรง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของกลอนเปล่าได้ง่าย รวดเร็ว และตรงตามที่คุณเขียนต้องการจะสื่อ ส่วนการใช้คำที่มีความหมายโดยนัย ทำให้กลอนเปล่ามีความหมายลึกซึ้ง มีความน่าสนใจ และยังเป็นการท้าทายความคิดของผู้อ่านในการตีความ ในขณะที่การใช้ภาพพจน์ช่วยสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างชัดเจนและก่อให้เกิดจินตภาพที่กว้างไกล นอกจากนี้ การเล่นภาษา การเล่นเสียง และการเล่นรูปคำ ยังทำให้กลอนเปล่ามีความไพเราะ และน่าสนใจ กว่า การใช้ภาษาตามปกติ

คุณค่าด้านกลวิธีการนำเสนอแนวคิด

จากการศึกษาพบว่า กลอนเปล่าของไทย นอกจากจะมีความงามทางด้านรูปแบบ การนำเสนอและการใช้ภาษาแล้ว ผู้เขียนยังได้นำเสนอแนวคิดที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่านอีกด้วย โดยมีกลวิธีการนำเสนอที่ทำให้ผู้อ่านสามารถรับทราบแนวคิดของเรื่องได้ 2 วิธี ได้แก่ กลวิธีเสนอแนวคิดโดยตรง และกลวิธีเสนอแนวคิดโดยอ้อม

1. กลวิธีเสนอแนวคิดโดยตรง

กลวิธีเสนอแนวคิดโดยตรง คือ การกล่าวถึงแนวคิดของเรื่องให้ผู้อ่านรับทราบอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดของเรื่องได้ง่าย รวดเร็ว และตรงตามที่คุณเขียนต้องการนำเสนอ

ด้วยความรักเท่านั้น

พ่อออกไปทำงานแต่เช้าตรู่

ด้วยความรักเท่านั้น

แม่อยู่อยู่กับงานทั้งวัน

ด้วยความรักเท่านั้น

ลูกลูกเติบโตมา

ด้วยความรักเท่านั้น

พ่อแม่ไม่หมายการตอบแทนใดใด

(ไม่มีเหตุผลที่เราจะทำร้ายกันอีก, หน้า 66)

ผู้เขียนใช้คำว่า “ความรัก” “กรำงาน” และข้อความ “ยุ่งอยู่กับงาน” “ไม่หมายการตอบแทน” ซึ่งเป็นการเลือกใช้คำที่มีความหมายตรง นำเสนอแนวคิดเรื่องความรักของพ่อและแม่ที่มีต่อลูกอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายได้โดยไม่ต้องตีความ

สิ่งที่เป็นก้อนนั้นย่อมไม่มีอยู่อย่างแท้จริงในโลก
และแม้ไกลออกไปในจักรวาลอันไม่มีที่สิ้นสุด
ทุกสิ่งล้วนแล้วแต่มีรูปทรง
และสัดส่วนอันเป็นแบบฉบับของตนเอง
และความสัมพันธ์ที่มีอยู่ต่อสิ่งอื่นนั้น
ก็ย่อมแผ่ขยายออกไปตามกลไก
ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างเหมาะสมตามธรรมชาติ
หาได้มีความสัมพันธ์แต่เพียงต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะไม่
เมื่อเรามองออกไปด้วยสายตาที่มีดวงกลม
เราก็ย่อมจะแลเห็น
ว่าเรานั้นไม่ได้เป็นคู่ของใครและอะไรเลย
เราอยู่อย่างโดดเดี่ยวและเปล่าเปลี่ยว
ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

(ขอบกรุง, หน้า 116-117)

แนวคิดเรื่องสิ่งที่เป็นคู่ไม่มีอยู่จริง เป็นความคิดในเชิงปรัชญาที่อาจจะสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจในเวลาอันสั้น ผู้เขียนจึงใช้กลวิธีเสนอแนวคิดโดยตรง อธิบายแนวคิดของเรื่องอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น

เชื่อก็คือ
ความนุ่มนวล อ่อนโยน มิใช่สิ่งเดียว
ในบางผู้คน
ถึงกับเป็นสิ่งสุดท้าย
ที่ปรารถนา
ต้นอ้อเข้าใจความสุภาพของสายลม
ไทรใหญ่รู้สึกก็แต่แรงพายุลูก

(ดอกฝน, หน้า 62)

บางครั้งผู้เขียนใช้ภาพพจน์ช่วยนำเสนอแนวคิดของเรื่อง ดังเช่นการใช้อุปมาว่า “ไพร่ใหญ่รู้สีกก็แต่แรงพายุล” เป็นการเปรียบเทียบแนวคิดที่ว่าความอ่อนโยนไม่สามารถใช้ได้กับทุกคนได้อย่างเห็นภาพ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อได้ดีขึ้น

2. กลวิธีเสนอแนวคิดโดยอ้อม

กลวิธีเสนอแนวคิด โดยอ้อม คือ การกล่าวถึงแนวคิดของเรื่องในลักษณะซ่อนความหมาย โดยผู้อ่านจะต้องใช้การตีความจึงจะเข้าใจแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการจะนำเสนอ การนำเสนอแนวคิดวิธีนี้ทำให้กลอนเปล่ามีความหมายลึกซึ้งและน่าสนใจกว่าการกล่าวถึงแนวคิดของเรื่องอย่างตรง ๆ พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ การนำเสนอแนวคิดโดยนัย และการนำเสนอแนวคิดโดยเรื่องเล่า

2.1 การนำเสนอแนวคิดโดยนัย

การนำเสนอแนวคิดโดยนัย คือ การใช้คำที่มีความหมายโดยนัย กล่าวถึงแนวคิดของเรื่อง โดยผู้อ่านต้องพิจารณาความหมายโดยนัยของคำดังกล่าวจึงจะเข้าใจแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ ทำให้กลอนเปล่ามีความน่าสนใจมากกว่าการนำเสนอแนวคิดของเรื่องให้ผู้อ่านรับทราบอย่างตรงไปตรงมา

การเฉลิมฉลองอันหลามเกินความพอดี

รัศมีเสียงหัวเราะคือเคราะห์กรรมของชายฝั่ง

จากแปซิฟิก ถึงอันดามัน

กระชั้นแอฟริกา มหาสมุทรอินเดีย

งานเฉลิมฉลองของห้วงมหาสมุทรสิ้นสุดลง

ทว่าเคราะห์กรรมยังกระเพื่อมไหว ไร้ฝั่ง

เสียงสวดมนต์ปนเปกับเสียงคร่ำครวญวนไห้

คลี่สายไปกับสายหมอกยามเช้า...

ความเศร้ามากกว่าเมื่อดทรายชายฝั่ง

โถมถั่งอยู่ในหัวใจดวงเล็กเล็กของเหล่าเด็กเด็ก

พ้นไปจากกรอบความเชื่อ - เชื่อชาติ

บาดแผลแผ่ลามลึกลงไป

กักกินความงาม - ความไร้เดียงสา

อา... เหล่ากำพร้าของต้นศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ด

(เก็บความเศร้าไว้ให้พื้นมือเด็กเด็ก, หน้า 156)

ผู้เขียนกล่าวถึงความสูญเสียจากเหตุการณ์คลื่นสึนามิ ซัดเข้าทำลายชายฝั่งทะเลของประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 กลอนเปล่าบทนี้โดดเด่นในการใช้คำที่มีความหมายโดยนัย ดังเห็นได้ว่าผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงคลื่นสึนามิโดยตรง แต่ใช้ข้อความ “การเฉลิมฉลองล้นหลามเกินความพอดี” เป็นนัยให้ผู้อ่านนัยประหวัดถึงเหตุการณ์ครั้งนั้น

ที่รักของฉัน

บทเพลงเก่า ๆ นั้นยังติดอยู่ที่ริมหูของเธอใช่ไหม

จะล่องเรือสีแดงในวันฤดูร้อน

นกกระยางพะยอบปีกขาวไล่ตาม

เราโบกมือทักทายให้แก่กัน

ทั้งฝั่งไว้ข้างหลัง

ไปตามแม่น้ำแสงตะวัน

จงบ่เล่นฝ่าไปข้างหน้า

ฝ่าออกไป อนาคตอันเจิดจ้ารอเธออยู่

(ดอกไม้งถึงคนหนุ่มสาว, หน้า 109)

กลอนเปล่าบทนี้เขียนขึ้นใน พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นช่วงที่สังคมไทยอยู่ในภาวะตึงเครียดเนื่องจากเกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างกลุ่มอนุรักษ์นิยมกับกลุ่มสังคมนิยม ประกอบกับรัฐบาลได้ออกมาตรการควบคุมการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนอย่างเข้มงวด ผู้เขียนจึงเลี่ยงการเสนอความคิดอย่างตรงไปตรงมา โดยการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายโดยนัยในการถ่ายทอดความคิดเห็นสู่ผู้อ่าน ทั้งนี้ข้อความ “ทั้งฝั่งไว้ข้างหลัง” และ “อนาคตอันเจิดจ้ารอเธออยู่” เป็นคำที่มีความหมายโดยนัยสื่อความหมายถึง การปลุกเร้าให้ประชาชนเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบประชาธิปไตยไปสู่ระบอบสังคมนิยม ตามความเห็นของผู้เขียนที่คิดว่าเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าผู้อ่านต้องนำข้อความแวดล้อมและบริบททางสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว มาประกอบการตีความจึงจะทราบความหมายที่แท้จริงของเรื่อง วิธีการนี้นับว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนในการการนำเสนอแนวคิดในลักษณะซ่อนความหมาย

เครื่องบินไม่ปรากฏสัญญาณโพรยปรายสิ่งใดลงมา

ไม่ใช่ข้าวตอกดอกไม้ ไม่ใช่ถุงใส่เสื้อผ้าอาหาร..

แต่มันคือโรคภัยไข้พิช

แต่มันคือความตาย ร้อน ร้อน ส่งมาถึงบ้านคุณ

บ้านที่ชาวโลกสงสัยว่าคุณ

จะซ่อนมีดปอกผลไม้ไว้ทำร้ายเขา

ไว้ยึดอำนาจ

จากประธานาธิบดี

ของประเทศทรงอำนาจที่สุดในโลก!

(WAR เรามีพระเจ้าคนละองค์, หน้า 193)

กลอนเปล่าบทนี้เขียนถึงสงครามระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกากับอิรัก

เมื่อ พ.ศ. 2546 เป็นการเสียดสีอเมริกาในแง่ที่ว่าพยายามขุดเย็บข้อกล่าวหาให้อิรักว่ากำลังสะสม

อาวุธที่เป็นอันตรายต่อประชาคมโลก เพื่อใช้เป็นข้ออ้างในการส่งกำลังทหารเข้ายึดประเทศ

ข้อความที่ว่า “สงสัยว่าคุณซ่อนมีดปอกผลไม้ไว้ยึดอำนาจจากประธานาธิบดี” สื่อความหมายถึง

การที่อเมริกากล่าวหาอิรัก เพื่อยังความชอบธรรมดังกล่าว การนำเสนอแนวคิดวิธีนี้ผู้อ่าน

จำเป็นต้องพิจารณาความหมายโดยนัยในลักษณะตีความย้อนกลับ จึงจะเข้าใจแนวคิดที่ผู้เขียน

ต้องการนำเสนอ ทำให้กลอนเปล่ามีความหมายลึกซึ้งกว่าความหมายโดยตรงของถ้อยคำ

2.2 การนำเสนอแนวคิดโดยเรื่องเล่า

การนำเสนอแนวคิดโดยเรื่องเล่า คือ การใช้ถ้อยคำบรรยายให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพถึง

เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ โดยแนวคิดของเรื่องจะแทรกอยู่ในเรื่องราวดังกล่าว ทำให้

กลอนเปล่ามีความหมายลึกซึ้งและมีความน่าสนใจ

คุณตาแยกวันปลูกใหม่

ดอกหญ้าขึ้นในกระถางว่าน

คุณตาถอนดอกหญ้าทิ้ง

ดอกหญ้าขึ้นใหม่ในกระถางว่าน

คุณหลานถอนต้นว่านทิ้ง

หนุ่นหนึ่งขึ้นชมดอกหญ้า

คุณตาตีกันหนุ่นหนึ่ง

(ตุ๊กตารอยทราย, หน้า 10)

เรื่องเล่าขนาดสั้นเรื่องนี้ สื่อความหมายถึงการลงโทษเด็กเกินกว่าเหตุ เพราะสิ่งที่เด็กกระทำไม่ใช่ความผิดรุนแรง เป็นเพียงความเห็นแตกต่าง การที่ผู้ใหญ่ลงโทษเด็กจึงเป็นการใช้อำนาจทำร้ายร่างกายและจิตใจของเด็ก การนำเสนอแนวคิดด้วยวิธีนี้ทำให้อ่านเพลิดเพลินไปกับเรื่องเล่า และยังกระตุ้นให้เกิดความสนใจค้นหาแนวคิดของเรื่อง

ข้ามีมือสองมือ

มือของข้ามีข้างละห้านิ้ว

ข้าถามปู่ว่า เทวดามีมือมีนิ้วเท่ากับของข้าหรือไม่

“เทวดาก็มีมือมีนิ้วเท่ากับของเ็ง” ปู่ข้าบอก

“แต่ไม่เหมือนเ็ง มือเ็งงอกออกมาจากท้องพ่อท้องแม่ เพื่อทำงานหนัก

“เพื่อจับด้ามขวานฟันไม้ เพื่อจับด้ามจอบฟันดิน

“เพื่อเปิดข้าวขัดปาก เพื่อขัดจี๊โคลก่อนนอน

“มือเทวดาไม่มีเส้นเอ็น โปนออกมาหลังมืออย่างมือเ็ง

“นิ้วเทวดาไม่มีจี๊เล็บ ไม่มีกระดูกข้อต่อ

“หน้ามือเทวดาเหมือนกันกับหลังมือ

“มันอ่อนยิ่งกว่ามือของพวกนางละครในวัง

อ่อนเหมือนลิ้นที่ตวัดไปมา

“เทวดามีนิ้วไว้เพื่อเนรมิตของที่เทวดาอยากได้

“เทวดามีมือไว้สำหรับใช้ยื่นยัน

หรือเรียกร้อยสิทธิ์ของเทวดาโดยเฉพาะ”

.....

วันหนึ่งมีคนมาพาข้าออกไปจากป่าของข้า

เขาพาข้าข้ามเขาไปนับสิบนับร้อยลูก

ข้าดีใจที่ข้าจะได้ไปเห็นเทวดาบนสวรรค์ชั้นวิมานที่อยู่หลังฟ้าสีคราม

เขาพาข้าเหาะไปโดยข้าไม่ต้องเดิน

เขาเอาเสื้อสวมมาให้ข้าใส่

เมื่อข้าเหาะทะลุฟ้าครามนั้นไป

ข้าก็เห็นที่อยู่ของเทวดา

ข้านึกถึงปู่

เทวดาเป็นเหมือนอย่างที่ปู่ข้าว่า
 มือเทวดาไว้ชี้เนรมิตของที่เทวดาอยากจะได้
 ดินเทวดามีสีสันทสวยงามต่าง ๆ กันไป
 เทวดาคนหนึ่งมีนางฟ้านับสิบนับร้อยห้อมล้อมอยู่
 เทวดานอนในวิมานที่เต็มไปด้วยเสียงขับกล่อมของคนตรี
 แต่ที่เชิงวิมานนั้น ปู่ไม่ได้เล่าให้ข้าฟังว่า มีคนอย่างข้าอยู่เป็นทาส

(ขอบกรุง, หน้า 121-124)

เรื่องเล่าขนาดยาวเรื่องนี้มีองค์ประกอบครบถ้วนเหมือนนวนิยาย กล่าวคือ
 มีโครงเรื่องกล่าวถึงมนุษย์ถูกเทวดาจับไปเป็นทาส มีป่าและสวรรค์เป็นฉาก ข้า ปู่ และเทวดา
 เป็นตัวละคร มีบทสนทนา รวมถึงมีแนวคิดของเรื่องสื่อความหมายถึงการที่ผู้มีอำนาจใช้อำนาจ
 เอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่า ซึ่งผู้อ่านจะต้องตีความจากเรื่องเล่าที่ผู้เขียนนำเสนอจึงจะทราบแนวคิด
 ดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป กลวิธีเสนอแนวคิดโดยตรง ทำให้ผู้อ่านรับทราบแนวคิดของเรื่องได้ง่าย
 รวดเร็ว และตรงตามที่คุณเขียนต้องการนำเสนอ ส่วนกลวิธีเสนอแนวคิดโดยอ้อม เป็นการท้าทาย
 ความคิดของผู้อ่านในการแปลความหมาย และยังทำให้กลอนแปลมีความหมายลึกซึ้ง
 และมีความน่าสนใจกว่าการกล่าวถึงแนวคิดของเรื่องอย่างตรง ๆ

การศึกษาคุณค่าขององค์ประกอบภายใน พบว่า คุณค่าด้านรูปแบบ ได้แก่ ความกระชับ
 การจัดรูปแบบ และการลำดับความคิด ทำให้กลอนแปลมีความน่าสนใจและช่วยให้ผู้อ่านรับรู้
 อารมณ์ความรู้สึกและเข้าใจความคิดของผู้เขียนได้ดี คุณค่าด้านการใช้ภาษา ได้แก่ การเลือกใช้คำ
 การเล่นภาษา การเล่นเสียง การเล่นรูปคำ และการใช้ภาพพจน์ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของ
 กลอนแปลได้ง่าย รวดเร็ว และตรงตามที่คุณเขียนต้องการนำเสนอ รวมถึงทำให้กลอนแปลมี
 ความไพเราะและน่าสนใจกว่าการใช้ภาษาตามปกติ คุณค่าด้านกลวิธีการนำเสนอแนวคิด ได้แก่
 กลวิธีเสนอแนวคิดโดยตรง ช่วยให้ผู้อ่านรับทราบแนวคิดของเรื่องได้ง่าย รวดเร็ว และตรงตามที่
 ผู้เขียนต้องการนำเสนอ ในขณะที่กลวิธีเสนอแนวคิดโดยอ้อม ทำให้กลอนแปลมีความหมายลึกซึ้ง
 และมีความน่าสนใจกว่าการกล่าวถึงแนวคิดของเรื่องอย่างตรง ๆ